
Neljäs askelma

Toiminnallinen vanhempainilta siirtymävaiheeseen

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutus

Lahdensivu, syksy 2015

Sari Mella-aho

Jonna Sahisalmi

HÄMEENLINNA
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tekijät	Sari Mella-aho Jonna Sahisalmi	Vuosi 2015
Työn nimi	Neljäs askelma: Toiminnallinen vanhempainilta siirtymävaiheeseen	

TIIVISTELMÄ

Tämä toiminnallinen opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Janakkalan kunnan moniammatillisen tiimin kanssa. Opinnäytetyön tarkoituksena tuottaa malli neljänteen askelmaan eli toiminnallinen vanhempainilta 9. luokkalaisille ja heidän huoltajilleen. Askemat-ohjelma on tarkoitettu avuksi nivelvaiheisiin ja jatkumoksi alle kouluikäisenä aloitetulle kasvatuskumppanuudelle.

Neljännän askelman tavoitteena oli vahvistaa nuorten itsetuntoa ja lisätä tietämystä erilaisista jatkopolku vaihtoehdoista sekä tukea nuorten ja heidän huoltajien välistä vuorovaikutusta nivelvaiheen haasteissa.

Opinnäytetyön teoreettisena lähtökohtana on dialogisuus. Teoreettisessa viitekehyksessä käsiteltiin opinnäytetyön avainsanoja; nuoruusikä, dialogi, koulu kasvatusympäristönä ja nivelvaiheet. Opinnäytetyö eteni prosessinomaisesti.

Opinnäytetyön toiminnallinen osuus toteutettiin järjestämällä Tervakosken yhteiskoulun oppilaille ja heidän huoltajilleen tai lähiaikuisille vanhempainilta. Neljännessä askelmassa käytettiin toiminnallisia menetelmiä, tehtäviä, jotka opinnäytetyön tavoitteiden mukaisesti tuki nuorten itsetuntoa sekä huoltajien osallisuutta. Tiedonkeruun menetelmänä käytettiin havainnointia illan toiminnan aikana. Myöhemmin tietoa kerättiin käymällä dialogia moniammatillisesta tiimistä vanhempainillan järjestelyihin osallistuneiden kesken.

Saadun kokemuksen pohjalta voidaan todeta, että toiminnallinen menetelmä toimi siltana nuorten ja huoltajien väliselle dialogille, tehtävärasteilla annetuista aiheista. Kehittämiseen liittyvät huomiot liittyivät osallistumisen motivointiin. Osallistuminen vanhempainiltaan perustui vapaaehtoisuuteen, joten ehkä siitä syystä osallistujamäärä jäi toivottua vähäisemmäksi. Opinnäytetyön myötä Janakkalassa käytössä oleva askelma malli kasvoi kokonaisuudeksi, jonka juurruttaminen käytäntöön on saanut hyvän alun.

Avainsanat Nuoruusikä, dialogi, koulu ja nivelvaiheet
Sivut 30 s. + liitteet 2 s.

HÄMEENLINNA
Degree Programme in Social Services

Authors	Sari Mella-aho Jonna Sahisalmi	Year 2015
Subject of Bachelor's thesis	The "four-step"	

ABSTRACT

This functional thesis was carried out in cooperation with Janakkala municipalities' multidisciplinary team. The purpose of this study is to produce a functional four-step model for the parents evening of 9th grade students and their caregivers. The "four-step" program is intended to help (students/carers) in the transition phases and offer continuity in educational partnership.

The aim of the four-step model was to strengthen young people's self-esteem, and to increase awareness of the different follow-up paths and options. Also using this as a support model for young people and their parents facing the challenges of interaction during the transitional process.

The theoretical basis of the thesis is dialogue. The theoretical framework of the thesis dealt with the key words; adolescence, the school and the joint steps/interaction. The thesis developed and advanced by way of the process. The functional part was carried out Tervakoski's coed students and their guardians / local adults.

Based on experience, it can be seen that the functional method of work as a bridge between young people and parents in the dialogue between the given topics. The development of the observations related to the motivation of the participants.

Participation in a parents' evening was voluntary, so the number of participants was less than had been hoped. The thesis of the four-step model has developed and grown as an entity, which has been a good start.

Keywords Adolescence, dialogue, the school and the joint steps/interaction

Pages 30 p. + appendices 2 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN AJANKOHTAISUUS JA AIEMPIÄ TUTKIMUKSIA.....	2
3	NUOREN VUOROVAIKUTUSSUHTEIDEN TUKEMINEN.....	5
3.1	Kohtaaminen.....	5
3.2	Dialogi.....	6
3.3	Nuoruusikä elämänkaaren vaiheina	7
3.4	Moniammatillisuus.....	8
3.5	Nuorisopolitiikasta nuorten palvelujärjestelmään.....	9
4	KOULU OLEMISEN JA KASVUN NÄYTTÄMÖNÄ.....	10
4.1	Itsenäistyminen ja itsetunnon tukeminen	11
4.2	Motivaatio.....	13
4.3	Tahto ja sen löytäminen ja käyttäminen.....	14
4.4	Koulutustakuu.....	15
5	NIVELVAIHE	16
5.1	Perusopetuksen nivelvaiheet ja oppilaiden tukeminen nivelvaiheissa.....	16
5.2	Syrjäytyminen.....	17
5.3	Askelma malli.....	18
5.4	Janakkalan askelmat.....	19
6	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA AINEISTO ANALYYSI.....	19
7	NELJÄS ASKELMA	20
7.1	Prosessi.....	20
7.2	Vanhempainillan aloitus	21
7.2.1	Havainnot	22
7.3	Rasti 1: Ominaisuuksien käsi.....	22
7.3.1	Havainnot	23
7.4	Rasti 2: Aarrekartta	23
7.4.1	Havainnot	24
7.5	Rasti 3: Hyvinvointi	24
7.5.1	Havainnot	25
8	ARVIOINTI JA POHDINTA.....	25
	LÄHTEET	28

Liite 1 Ominaisuuksien käsi

Liite 2 Aarrekartta

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aihe nousi työkokemukseen pohjautuvista havainnoista nuorten tuen tarpeesta siirtymävaiheessa. Verkostoyhteistyön ansiosta Janakkalan kunta tilasi opinnäytetyön neljännen askelman kehittämiseksi. Opinnäytetyössä päästiin tarkastelemaan yhteiskunnallisesti tärkeää teemaa, nuorten syrjäytymisen ehkäisyä.

Kunnassa johon opinnäytetyö tehtiin, askelmamalli oli juuri otettu käyttöön ja tavoitteena oli kehittää toiminnallinen vanhempainilta, neljäs askelma, joka on tarkoitettu peruskoulun päättävälle nuorille ja heidän huoltajilleen helpottamaan toisen asteen koulutukseen siirtymistä. Askelman tavoite on vahvistaa nuorten itsetuntoa ja tietämystä erilaisista jatkopolku vaihtoehdoista. Keskeisenä ideana on myös ehkäistä koulupudokkaiden syntyä luomalla Janakkalan kuntaan neljäs askelma, malli, jolla tuetaan nuorta siirtymässä toisen asteen koulutukseen. Askelman tulisi tukea nuoria sekä heidän ja vanhempien välistä vuorovaikutusta nivelvaiheen haasteissa.

Opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimi Janakkalan kunnan moniammatillinen tiimi. Tiimiin kuuluu seurakunnan, sosiaalitoimen ja nuorisotoimen sekä koulujen edustajat. Tiimin kanssa käytiin tiivistä dialogia koko prosessin ajan ja neljännen askelman suunnittelu sekä toteutus tapahtuivat yhteistyön tuloksena.

2 OPINNÄYTETYÖN AJANKOHTAISUUS JA AIEMPIÄ TUTKIMUKSIA

Katsoessamme historiaa taaksepäin, ovat suuret elämänvalinnat olleet yksilölle usein helppoja. Ympäröivä yhteisö on hellällä tai kovemmalla kädellä ohjannut nuoren oikealle polulle, kertonut missä hänen paikkansa on ja mitä elämässään tulee tehdä. Maanviljelijän pojasta on tullut maanviljelijä, suutarin pojasta suutari ja niin edelleen. Yksilöllä on ollut valmis paikka omassa yhteisössään. Koko kylä kasvattaa ajattelu on elänyt ennen vahvana, mutta tässä ajassa yhteisöllisyyden ilmapiiri yhteiskunnassa kaaventunut ja yksilöaate on vahvistunut.

Nykynuoren odotetaan olevan yhä enemmän itse vastuussa elämänsä suurista valinnoista. Yhteiskunnan ja yhteisön tehtävänä on lähinnä valinnan mahdollisuuksien tarjoaminen nuorille. Valinnanvapaus voi olla myös ahdistuksen aihe. Elämänkokoisten valintojen tekeminen saattaa tuntua nuoresta ylivoimaiselta haasteelta. Mistä viisitoistakesäinen voi tietää, mikä koulutus olisi juuri hänelle oikea tai mistä hän tietää, mitä hän todella haluaa tehdä isona? (Martela & Järvilehto 2012, 18–19).

Keskustelu nuorten hyvinvoinnista on näkynyt politiikassa, mediassa ja tutkimuksissa. Nuorista suurin osa voi hyvin, mutta osalle nuorista ongelmat kasaantuvat. Hyvinvointia voivat horjuttaa Kurosen (2010, 24) tutkimuksen mukaan yksinäisyys, koulukiusaaminen, puutteellinen kuulluksi tuleminen, kustannussyistä kasvatetut koulu- ja luokkakoot ja koululuokkien työrauhaongelmat. Koulun merkitys kasvuympäristönä on keskeinen, kun se sosiaalistaa nuoria ja valmentaa heitä elämää varten. Koulunkin odotetaan olevan mukana vastaamassa syrjäytymisen ehkäisyn haasteeseen. Jotta haasteeseen pystyttäisiin vastaamaan, pitäisi koulujärjestelmän muuttua monimuotoisemmaksi.

Julkisuudessa on silloin tällöin esitelty kouluja, joissa on otettu käyttöön erilaisia innovatiivisia toimintamalleja, esimerkiksi järjestetty opetusta luokkahuoneen ulkopuolella tai sisustettu luokka ilman perinteisiä pulpetteja ja hyödynnetty erilaisia opetusmenetelmiä jne. Yksilöillä on erilaisia tapoja oppia asioita, joten on tärkeää myös syrjäytymisen ehkäisyn kannalta tarjota kouluissa vaihtoehtoja oppimiseen, jotta oppimista ja kasvua tapahtuu niilläkin, jotka eivät kykene sisäistämään asioita pelkästään lukiella ja kirjoittamalla. Suunta on oikea, mutta vielä peruskoulujärjestelmässämme on tilausta muutokselle, jotta tulevaisuudessa oppilaiden tuen tarpeeseen pystytään vastaamaan.

Koulupudokkaiden ja tukea tarvitsevien nuorten tilanteita on tähän mennessä tutkittu ja ongelmat tiedostettu sekä tukitoimintojen kehittämiseen resurssoitu, totuus on kuitenkin se, että ilman peruskoulun päättötodistusta jää vuosittain noin 300 nuorta, toisen asteen koulutuksen jättää aloittamatta noin 4500 nuorta ja tutkintoon johtavan koulutuksen keskeyttää toisen

asteen ammatillisessa koulutuksessa kymmenisen prosenttia. (Opetusministeriö 2008.)

Monet muutokset asettavat nykyajan nuorille sekä heidän itsenäistymiselleen ja identiteetilleen erilaisia vaatimuksia kuin aikaisemmille sukupolville. Valinnanmahdollisuudet ovat lisääntyneet, mutta toteuttamismahdollisuudet ovat vaikeutuneet, toteaa Kuronen (2010, 42). Koulun ja kodin välinen sekä moniammatillinen yhteistyö nousee avainasemaan kehitettäessä toimintamalleja ja menetelmiä nuorten tukemiseksi tämän ajan haasteissa, jotta ehkäistään syrjäytymistä koulutuspolusta.

Opinnäytetyö sivuaa ajankohtaista ja yhteiskunnallisesti tärkeää teemaa nuorten syrjäytymisen ehkäisystä. Askemat ovat yksi ennalta ehkäisevä menetelmä nuorten syrjäytymisen estämisessä.

Tutkimuksia ja hankkeita nuorten tuen tarpeista sekä syrjäytymisen ehkäisystä on tehty vallankin 2000-luvulla. Seuraavassa on lyhyt referointi muutamista sellaisista hankkeista, joita opinnäytetyömme aikana tarkastelimme. Yhteiseksi teemaksi näistä kaikista nousee vahvasti moniammatillinen ja poikkihallinnollinen työskentely sekä nivelvaiheen tuki.

Onnistuvat opit - juurruttamishanke, jonka toteuttamisesta vastasivat Sosiaalikehitys Oy, Opetusalan koulutuskeskus sekä Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. Hankkeen tavoitteena oli aiemmin kehitetyn Ota oppimallin mukaisen toiminnan levittäminen. Malli on pelkistetty kuvaus prosessista, jonka kautta perusopetuksesta jatko-opintoihin siirtymässä olevien nuorten syrjäytymistä ehkäiseviä toimia ehdotetaan kehitettävän kunnissa ja kuinka niitä saadaan vietyä osaksi pysyviä rakenteita. Onnistuvat opit - hanke auttoi kuntia rakentamaan eri hallinnonalojen yhteistyöhön perustuvia toimintamalleja, joilla voitiin kohdentaa palveluita perusopetuksesta jatko-opintoihin siirtyville tukea tarvitseville nuorille. (Kuure, Tarvainen, Pelto-Huikko, & Säkjärvi 2008, 3–4.)

Hankkeen kokemusten perusteella on tiivistettävissä muutamia tärkeitä, huomioitavia asioita. Ensinnäkin moniammatillinen ja poikkihallinnollinen tiimityöskentely sekä yli kuntarajojen toimiva seutukunnallinen työskentelytapa. Siitä seuraa tarve salassapitoon ja ammattietikkaan liittyvän osaamisen vahvistamiseen. Toisekseen kehittämistyön monimuotoisuuden suosiminen on tarpeen. Ja nuorten palvelujärjestelmää kehitettäessä nuorten oma panos on saatava mukaan. Asiakaslähtöisen työskentelytavan kehittäminen nuorten palvelujärjestelmässä on tulevaisuuden suurimpia haasteita. (Kuure ym. 2008, 3–4.)

Valkeakoskella lähdettiin kehittämään paikallista ja alueellista verkostotyötä, jotta pystyttäisiin paremmin vastaamaan nuorten tuen tarpeisiin perusasteen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheessa. Haluttiin löytää yhteistyöhön perustuvia keinoja, joilla voitaisiin tiivistää tuki- ja turvaverkkoja niiden nuorten osalta, jotka hyötyvät moniammatillisesta yhteistyöstä. Tarpeen määrittivät ammattiopiston, oppilashuollon ja nuorisotoimen edustajat yhdessä nuorisotoimenjohtajan kanssa. Kuntaraportin mukaan

perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheen moniammatillinen yhteistyöverkosto on laajentunut, eri toimijoiden tehtävistä ja vastuista sekä toiminnan jatkuvuudesta on sovittu ja tietoisuus ”pudokastyön” merkityksestä on lisääntynyt. Alueen ohjaus- ja tukipalveluista on välitetty tietoa nuorille ja heidän perheilleen. Nuoret ovat olleet toiminnassa mukana erilaisten tapahtumien, palvelukartan suunnittelun ja nuorisovaltuuston kuulemisen kautta. Tehostetuista ohjaus- tuki- ja neuvontapalveluista hyötyvät alueen yläkoululaiset, toisen asteen opiskelijat ja opintonsa keskeyttämisvaarassa olevat nuoret. (Kuure ym. 2008, 3–4.)

Yhtenä siirtymävaiheen tutkimuksena voidaan mainita Worth the Work-projekti, jonka hankkeena ESO-pilotti on aiheena suoraan tähän opinnäytetyöhön kuuluvaa asiaa. Lyhenne ESO tulee sanoista Ensimmäinen Siirtymä Onnistuu. ESO-pilotin toimijat olivat Kiipulan ammattiopisto, joka koordinoi pilottia, suunnittelussa mukana Hämeen ammattikorkeakoulu, ammatillinen opettajakorkeakoulu, Keskuspuiston ammattiopisto, Kiipulan aikuiskoulutus-keskus sekä pilottikouluiksi valittiin Hämeenlinnan yhteiskoulu ja Iittalan koulu. Pilotti toteutettiin vuosina 2002 – 2004. Tavoitteina ESO-pilotissa olivat ammatillisen koulutuksen roolin vahvistaminen alueellisena toimijana ja verkostovaikuttajana, lisätä koulutusorganisaatioiden osaamista toimivia siirtymäkäytäntöjä mallintamalla, varmistaa peruskoulun yläluokilla erityistuen tarpeessa olevien nuorten ensimmäisen koulutussiirtymän onnistuminen, luoda yhteistyökäytäntöjä perusopetuksen ja ammatillisen erityisopetuksen ja oppilaanohjauksen välille, tuottaa ja koota koulutusjärjestelmän käyttöön siirtymäsuunnittelua tukevaa koulutusmateriaalia ja tutkimustietoa, hyödyntää projektin kansainvälisyys sekä pilottiin osallistuneiden nuorten, heidän perheittensä sekä ammattilaisten ja tahojen voimaantuminen. (Koskinen 2005, 20.)

Yhteenvetona voidaan todeta seuraavien olevan perusopetuksesta jatko-opintoihin siirtymässä olevien nuorten syrjäytymistä ehkäisevän kehittämistyön avainsanoja: nuorten osallisuus, kohtaaminen, sallivuus ja moniammatillisuus. Toimivat ja hyväksi havaitut toimintamenetelmät tulisi saada pysyvästi kuntien toimintarakenteisiin syrjäytymistä ehkäisevässä työssä eikä ainoastaan projekti- tai hankeluonteisesti.

3 NUOREN VUOROVAIKUTUSSUHTEIDEN TUKEMINEN

Ei ole yhdentekevää kuinka toisia kohdataan ja kohdellaan. Ensivaikutelman syntyä ihmisten kohtaamisissa on tutkittu paljon. Siitä syystä on merkityksellistä ammatillisestikin tarkastella omaa suhtautumista kohdatessa herkässä kasvuvaiheessa olevia nuoria, joiden kanssa työskennellään. Ensimmäisessä kohtaamisessa luodaan pohja luottamuksellisen suhteen syntymiseen tai toiminnalla voidaan estää luottamuksen syntyminen. Kohtaaminen on jokapäiväistä, tapahtuu joskus huomaamattakin, mutta siihen kannattaa kiinnittää huomiota. Hyvään vuorovaikutukseen pääseminen ei ole itsestäänselvyys vaan siihen vaaditaan joskus paljon työtä ja itsetutkimusta ja ennen kaikkea se vaatii aikaa ja läsnäoloa. Seuraavassa tarkastellaan muutamia teoreettisia avaimia vuorovaikutukseen ja kiinnitetään huomiota nimenomaan nuoruusvaiheeseen sekä nuorten kanssa toimivien monialaiseen verkostoon.

Runossaan Tuula Katainen tiivistää kauniisti ajatuksen kohtaamisen merkityksestä:

”Jokainen kohtaaminen on uuden alku,
siinä on uuden loppuelämän tuntu.
Mihin sinä olet minua pyytämässä?
Yksin ja yhdessä olemme uusi osa
ihmisen määritelmää,
meistä kummastakin ja tapaamisestamme
piirtyy historiaan muistijälki,
joka ei koskaan häviä.” (Tuula Katainen)

3.1 Kohtaaminen

Kohtaaminen liittyy ihmisen maailmassa olemiseen. Se, missä tilanteessa eletään ja kuinka eletään luovat kohtaamisen kehykset. Kohtaaminen on vuorovaikutusta, sitä syntyy toisen objektin kohtaamisessa. Vuorovaikutus vaikuttaa muun muassa empatiaan, tilanne tajuun ja toisen ihmisen kohtaamiseen hänen tasollaan (Buber 1986, 25–27).

Jotta oltaisiin aidossa kohtaamisessa toisen ihmisen kanssa, tarvitaan yhteyttä kohdattavaan, olemuksellista läsnäoloa. Toisin sanoen kohtaaminen on käymistä kohti toista ihmistä. Ihmisten kohtaaminen voi tapahtua vain ihmisyiden välityksellä. Jotta pääsisimme kohtaamaan, on meidän unohdettava suorittaminen. Suorittamisen tilalle on opeteltava läsnä olemista, neuvomisen tilalle jakamista ja ymmärtämisen tilalle välittämistä. Aidossa kohtaamisessa on myös sallivuuden näkökulma. (Mattila 2007, 12.)

Kohtaamisessa tulee pyrkiä välittömään yhteyteen jossa ei ole mitään odotuksia tai vaatimuksia kummallakaan osapuolella. Nuoren ja huoltajan välinen vuorovaikutussuhde saattaa vääristyä huoltajan valta-aseman vuoksi. Myös asenne ja pyrkimykset voivat olla molemminpuolisen kohtaamisen este. (Buber 1996, 1–18.) Sama vuorovaikutuksen haaste saattaa olla myös

nuoren ja häntä tukevien ammattilaisten opettajan, ohjaajan tai nuoriso-työntekijän välillä. Hyvässä kohtaamisessa ei saa auktoriteettiasemastaan huolimatta nousta nuoren yläpuolelle vaan pitäisi pyrkiä samalle tasolle. Mattila (2007, 15) toteaa, että hyvä ja rakentava vuorovaikutus on mahdollista vain arvostavassa ja kunnioittavassa ilmapiirissä. Useimmiten kohtaaminen on arkista kanssakäymistä, jonka ydin olemus on lähimmäisyydessä, ihmisyydessä ja rinnalla kulkemisessa. Kasvavalle nuorelle on tärkeää kannustava vuorovaikutus aikuisen kanssa. Antaa nuoren tulla tilanteessa hyväksytyksi ja kuulluksi. Jotta voimme kuulla jotain, meidän täytyy kuunnella. Sen lisäksi on huomioitava, että nuorella on tilaa ajatella, koska ajatukset tuottavat puheen ja keskustelun.

Kohtaamisessa päästään välittömään yhteyteen kunnioittamalla toista osapuolta. Levinasin (1993, 20–48) mukaan filosofisen eettisen suhteen muoto on epäsymmetrinen, koska toinen on aina ylempänä kuin minä. Toinen ei ole ”sinä” vaan ”te”, tämä asettelu laittaa minut eettiseen vastuuseen laittamalla toisen ensimmäiseksi. Kun pääsemme kohtaamisen tasolla välittömään yhteyteen, on dialogille luotu hyvä alku.

3.2 Dialogi

Opinnäytetyön yksi tärkeimmistä tavoitteista oli huoltajan ja nuoren välisen vuorovaikutuksen tukeminen. Hedelmälliseen vuorovaikutukseen pääseminen vaatii ihmisten välisen dialogin syntymisen. Mitä dialogi on ja mitä se pitää sisällään?

Otavan uuden sivistyssanakirjan (2010, 146) mukaan dialogi on kaksinpuhelua, vuoropuhelua, keskustelua. Dialogia käydään kohdatessa, nonverbaalisesti, elehtien, yksin, kaksin, yhdessä tai ympäristön kanssa. Dialogia tarkastellaan prosessinomaisesti subjektien todellisuudessa, kokemuksessa ja viitekehäksessä. Vuorovaikutuksen avulla on luonnollista pyytää tietoa. Yksilö tarvitsee jotain tarkoitusta varten kysymyksiä, neuvoja, apua. Vuorovaikutuksella voidaan myös ilmentää joko sanallisesti tai sanattomasti hyväksyntää, arvostelua, vastustamista, asian toteamista tai suostumusta. (Kalliopuska 1995, 21.)

Raimo Silkelä (2004, 248–260) kirjoittaa, että ”Dialogi on kielellistä kanssakäymistä, keskustelua ja yksilön sisäistä vuoropuhelua. Se on aktiivista, vapaaehtoista, vastavuoroista ja reflektiivistä. Dialogi ei kuitenkaan tyhjenny puheeseen vaan se on aina jotain enemmän. Se edellyttää avoimuutta ja suvaitsevaisuutta, ja sen tavoitteena on yleensä vastavuoroisen ymmärryksen asteittainen rakentaminen. Dialogi ei ole kuitenkaan pelkkää vuoropuhelua, vaan siihen osallistujat tulevat vähitellen tietoiseksi paitsi toisen ajattelusta myös omastaan”. Toivottavaa olisi, että kuvatus kaltaisen dialogi voisi toteutua nuoren ja huoltajan välillä. Wihersaari kirjoittaa väitöskirjassaan Kohtaaminen – opettajuuden ydin (2010, 122) dialogin voimasta, hänen mukaansa dialogin voima perustuu yhdessä saatuun parempaan tulokseen, kuin yksittäisen pohdiskelun tulokseen.

3.3 Nuoruusikä elämänkaaren vaiheina

Elämänkaari psykologiassa korostetaan tyypillisesti sitä, että ihmisen kehityksen eri vaiheet eroavat erityisesti sen mukaan, millaisia sosiaalisia odotuksia, normeja, rooleja ja mahdollisuuksia yhteiskunta, sen eri instituutiot ja kulttuuri kohdistavat yksilöön. Hagestadin ja Neugartenin (1985) mukaan tällaiset ikään liittyvät raamit luovat ennustettavia ja selvästi määriteltyjä virstanpylväitä tai käännekohtia, jotka toimivat ikään kuin oppaina ihmisen myöhemmälle kehitykselle ja elämäkululle. (Lyytinen & Korkiakangas 1995, 258.)

Havighurst oli ensimmäinen tutkija, joka kuvasi systemaattisesti eri ikäkausiin liittyviä normatiivisia tekijöitä. Hänen mukaansa tällaiset ikään liittyvät kehitystehtävät koostuvat erilaisista normatiivisista odotuksista, joita yksilöön kohdistetaan tietyssä elämänvaiheessa. Havighurstin mukaan keskeisiä nuoruuden kehitystehtäviä ovat (1) uusien suhteiden luominen kumpaakin sukupuolta oleviin ikätovereihin, (2) sukupuoliroolin omaksuminen, (3) oman fyysisen olemuksensa hyväksyminen, (4) emotionaalisen itsenäisyyden saavuttaminen vanhemmista ja muista aikuisista, (5) avioliittoon ja perhe-elämään valmistautuminen, (6) valmistautuminen työelämään, (7) ideologian tai maailmankatsomuksen kehittäminen, (8) sosiaalisesti vastuullisen käyttäytymisen omaksuminen. Vaikka Havighurstin teoria syntyi 1940-luvun Yhdysvalloissa, näyttävät hänen kuvaamansa kehitystehtävien teemat sopivan yllättävän hyvin vielä nykypäivän suomalaiseen tilanteeseen. (Lyytinen & Korkiakangas 1995, 260.)

Myöhemmin useat tutkijat ovat kehittäneet Havighurstin elämänkaariteoriaa eteenpäin. He ovat lähinnä täydentäneet hänen teoriaansa käsitteillä, jotka kuvaavat muita ympäristön ulottuvuuksia kuin normatiivisia odotuksia. Ikään liittyviä muutoksia yksilön ympäristössä on kuvattu esimerkiksi erilaisina roolisiirtyminä. (Lyytinen & Korkiakangas 1995, 260.)

Monet sosiologit ovat kuvanneet myös niitä toimintamahdollisuuksia, jotka määrättyvät henkilön iän mukaan tietyssä sosiaalisessa ympäristössä, termillä institutionaalinen ura. Kuvaavana esimerkkinä voisivat olla koulujärjestelmän sisältämät siirtymät esimerkiksi peruskoulusta lukioon tai ammattikouluun. Myös armeijaan meno on esimerkki institutionaalisen uran siirtymistä. Yhteistä näille käsitteille on se, että ne kuvaavat niitä yksilön ulkoisia tekijöitä, jotka määräävät ihmisten elämäkulkua tietyssä ikäkautena. Nämä tekijät voivat perustua joko sellaisiin yhteisiin uskomuksiin, roolimalleihin tai normeihin, joita valtaosalla kulttuurin edustajista on. Tässä tapauksessa niiden vaikuttavuus perustuu usein läheisiltä ihmisiltä, vanhemmilta, ikätovereilta, opettajilta saatuun palautteeseen. Ne voivat myös perustua eri instituutiossa vallitsevaan traditioon tai jopa aseuksiin ja lakiin, kuten koululaitokseen liittyvien siirtymien kohdalla on kyse. Kaikki nämä tekijät muodostavat ihmisen kehitykselle tietyn ikään liittyvän ja sen myötä muuttuvan ympäristön, joka rohkaisee, mahdollistaa, estää tai jopa kieltää joitakin toimintoja ja näin ohjaa yksilön kehitystä. Tältä pohjalta voidaan todeta, että vaikka kehitys yleensä liitetään yksi-

lössä tapahtuviin muutoksiin, kärjistäen voidaan sanoa, että myös yksilön ympäristö kehittyy: eri-ikäisten ihmisten kohtaamat haasteet ja rajoitteet ovat kovin erilaisia. (Lyytinen & Korkiakangas 1995, 260.)

Yhteiskunnallisen muutoksen kulkiessa yli kaikkien ikäryhmien, erityisesti nuoret joutuvat koville. Ruotsalainen Johan Fornäs (1995) on määritellyt nuorisokulttuuritutkimuksen keskeisiksi käsitteiksi nuorison, kulttuurin ja jälkimodernin sekä hahmottanut nuoruutta jälkimodernissa yhteiskunnassa mm. identiteettien rakentumisen näkökulmasta. (Kuronen 2010.)

Fornäs toteaa, että nuoruus on kulttuurisesti tuotettu asiantila, psykologinen kehitysvaihe ja sosiaalinen kategoria, jota erilaiset instituutiot raamittavat. Nuoret määrittelevät itseään suhteessa näihin instituutioihin, joista keskeisiä ovat perhe, koulu, vapaa-ajan organisaatiot, mediat ja työelämä. Instituutiot vaikuttavat nuorten elämään monella tasolla vuorovaikutuksellisten prosessien tuloksena syntyvinä suhteina. Instituutiot organisoivat sosiaalista elämää ja vaikuttavat kokemuksellisinä ilmiöinä. (Kuronen 2010.)

Nuoren ja vanhempien välillä on sukupolven ero, joten on hyvä tutkia aikaa taaksepäin ja näin ymmärtää, että vaikka ajat ja yhteiskunta muuttuvat, niin keskeiset nuoruuden kehitystehtävät ovat pysyneet samankaltaisina vuosikymmenten ajan. Kasvattajien on siis syytä muistaa, että tietyt nuoruuden kehitysvaiheet ja niiden mukanaan tuomat haasteet kuuluvat nuoren kasvuprosessiin.

3.4 Moniammatillisuus

Nuorten kanssa toimiessa ei voi välttää moniammatillista työskentelyä. Nuorten elämässä on monta eri toimijatahoa, jotka yhdessä toimiessaan muodostavat turvaverkon. Moniammatillisessa työskentelyssä keskeinen rooli on yhteistyöllä. Isoherrasen (2005, 14) mukaan yhteistyö ei kuitenkaan ole yhtä kuin moniammatillisuus. Työn tavoitteiden ja päämäärien tunnistaminen luo raamit moniammatillisuudelle ja täten pelkkä tiedon siirtäminen yli sektoreiden ei vielä ole moniammatillista yhteistyötä. Käsitteenä yhteistyö merkitsee, että ihmisillä on yhteinen tehtävä suoritettavanaan, ongelma ratkaistavanaan tai päätös tehtävänä tai he etsivät yhdessä keskustellen uusia näkökulmia. Seuraaviin Isoherranen (2005, 14) kiteyttää yhteistyön tärkeät elementit: asiakaslähtöisyys, tiedon ja eri näkökulmien kokoaminen yhteen, vuorovaikutuksellinen yhteistyö, rajojen ylitykset ja verkostojen huomioiminen.

Moniammatillisuus sisältää käsitteen jaetusta asiantuntijuudesta. Käsitteellä jaettu asiantuntijuus voidaan tarkoittaa esimerkiksi prosessia, jonka aikana eri ammattilaiset jakavat tietoon, suunnitelmiin ja tavoitteisiin liittyvää osaamistaan. Tarkoituksena saada aikaan jotakin, mihin yksittäisellä henkilöllä ei olisi yksinään mahdollisuuksia. Keskeistä jaetussa asiantuntijuudessa on taito toimia moniammatillisen ryhmän jäsenenä. (Karila & Nummenmaa 2001, 23–35.)

Kimmo Aaltosen toimittamassa kirjassa ”Nuorten hyvinvointi ja monialainen yhteistyö” kirjoitetaan, että muutetun nuorisolain säännöksissä mää-

ritellään monialainen yhteistyö, jolla tarkoitetaan paikallistasolla toteutettavaa eri toimialojen viranomaisten yhteistyötä. Monialaisessa yhteistyössä ovat mukana sekä kunnalliset että valtion viranomaiset. Myös kirkon paikallisviranomaiset voivat osallistua monialaiseen yhteistyöhön. (Lybeck & Wallden 2011, 25.)

Nuorisolain mukaan paikallisten viranomaisten monialaisen yhteistyön yleistä suunnittelua ja toimeenpanon kehittämistä varten kunnassa on oltava nuorten ohjaus- ja palveluverkosto, johon kuuluvat opetus-, sosiaali- ja terveys- ja nuorisotoimen sekä työ- ja poliisihallinnon edustajat. (Lybeck & Wallden 2011, 26–27.)

3.5 Nuorisopolitiikasta nuorten palvelujärjestelmään

Nuorisotyön historiankirjoittaja Juha Nieminen jakaa nuorisotyön neljä yleistehtävää eli perusfunktioita sosiaalisuoritusfunktioon, personaalifunktioon, kompensatiofunktioon sekä resursointi- ja allokointifunktioon. Sosiaalisuoritusfunktiossa nuorisotyön ensimmäisenä yleisenä tehtävänä on nuoren liittyminen yhteiskunnan ja lähiyhteisön jäseneksi. Personaalifunktiossa kyseessä on nuoren ohjaaminen kehittämisessä omaksi itsekseen, omat tarpeensa ja tavoitteensa tuntevaksi yksilöksi. Kompensatiofunktiossa tavoitteena on auttaa ja tasoittaa nuoren kasvuun liittyviä haasteita, jotka voivat johtua nuoren kasvuympäristöstä tai hänen henkilökohtaisista ongelmistaan. (Nieminen 2007, 23–27.)

Resursointi- ja allokointifunktio liittyy yhteiskuntaan, eli kuinka yhteiskunta osoittaa ja suuntaa voimavaroja nuorten kasvattamiseen ja tukemiseen. Edellä esitetyt funktiot eivät ole nuorisotyön eri muodoissa toisiaan pois sulkevia, eivätkä myöskään nuorisotyölle pelkästään kuuluvia tehtäviä yhteiskunnassa. Niitä toteuttavat myös muut instituutit kuten perhe, koulu, sosiaalitoimi ja liikuntatoimi. (Nieminen 2007, 27.)

Tällä tavalla nuorisotoimen eri funktioiden määrittely käsittää vaateen yhteistyöstä eri toimijoiden ja instituutioiden välillä. Määrittelystä käy ilmi myös toimintakentän monitoimisuus, joka on tunnistettu ja tunnustettu sekä paljon käsitelty asia nuorisotyön historiassa. On siis perusteltua olettaa, että kokemuksista voidaan ottaa oppia nykyisessä keskustelussa moniammatillisesta ja poikkihallinnollisesta nuorisotyöstä. (Nieminen 2007, 27.)

Nuorten parissa toimivien ammattilaisten tieto palveluista sekä toisten työnkuvista on lisääntynyt ja täten yhteistyö tiivistynyt ja selkeytynyt muun muassa 15–17-vuotiaiden koulupudokkaiden asioissa. Turvaverkon tiivistymisen ansiosta pudokkaiden asioihin pystytään puuttumaan nopeammin. (Kuure, ym. 2008, 51.)

4 KOULU OLEMISEN JA KASVUN NÄYTTÄMÖNÄ

Peruskoulu on edelleen keskeinen toimintaympäristö lasten ja nuorten elämässä noin yhdeksän vuoden ajan. Se määrittää elämänrytmiä ja päivittäistä ajankäyttöä, tarjoaa ympäristön sosiaalisten suhteiden muodostamiselle ikätovereiden kanssa ja näyttämön niiden ylläpitämiseksi. Siitä yksinkertaisesta syystä, että koulussa vietetään niin paljon aikaa, ei koulun merkitystä kasvavan ihmisen elämässä pysty nollaamaan. Koulussa koko ajan tapahtuu jotain, se ei ole puhtaasti vain olemisen tila. Tapahtumia aikaansaavat opettajat oppituntien muodossa, ja koulun muut aikuiset erilaisissa koulun oheistoiminnoissa sekä oppilaat itse keskinäisissä suhteissaan ja suhteissaan aikuisiin. (Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi 2006, 118–119.)

Suomalaiseen kasvatuskulttuuriin on aina voimakkaasti kuulunut suorituskeskeisyys, ahkeruus, hyvä käytös ja vaatimattomuus. Työteliäisyydestä ja koulumenestyksestä ovat nuoret saaneet kehuja, mutta muuten meidän kulttuuriin ei ole liiemmästi kuulunut positiivisen palautteen viljely. Nuoren herkässä kehitysvaiheessa voisi olla tilausta ruokkia nuoren itsetuntoa nimenomaan positiivisen kautta.

Nuori, jonka koulumenestys tai käytös ei aina ole hyvää tarvitsisi positiivista palautetta niistä asioista, jotka sujuvat. Tästä esimerkkinä nykyisin koukuissa käytössä olevan sähköisen viestintä ohjelman Wilman käyttö. Tämän hetkisen käsityksen mukaan Wilmaa useimmiten käytetään kouluasioiden yleiseen tiedottamiseen, mutta myös negatiivisen palautteen antamiseen. Jos nuorella on läksyt tekemättä tai käytös on ollut epäasiallista tai nuori on myöhästellyt, niin heti on merkintä Wilmassa, jotta vanhemmat saavat tiedon ja kuittaavat asian. Valitettavasti harvemmin vanhemmat saavat positiivista viestiä nuorestaan Wilman kautta. Kun asiaa pohtii syrjäytymisvaarassa olevan nuoren kannalta, olisi nuoren tärkeää saada positiivista, voimaannuttavaa palautetta. Ja kun positiivinen palaute tulisi vanhempienkin tietoon Wilman kautta, se edesauttaisi ehkä myös luomaan dialogia koulun ja vanhemman välille, jotta myös haastavat asiat voitaisiin yhteistyöllä yrittää ratkaista.

Koulu on sosiaalisista kohtaamisista ja jatkuvista neuvotteluista täytyvä toimintaympäristö, jossa on omat rutiininsa, jokapäiväiset tapahtumansa sekä ainutlaatuisen kohtaamisen hetkensä. Kaikessa koulussa tapahtuvasta kasvavat ihmiset saavat vaikutteita siihen, mitä heistä tulee, sillä koulu on myös joksikin tulemisen ympäristö; aivan samana sieltä ei lähdetä kuin sinne on menty. Yhteiskunta asettaa omia tavoitteitaan tälle joksikin tulemiselle. Toteutuvatpa tavoitteet tai eivät, koulu välittää joka tapauksessa välittää ainakin ympäristötekijöillään ja tapahtumillaan kasvaville ihmisille joitakin ajatuksia, käsityksiä, mielikuvia – osan tarkoituksella, osan tarkoittamattaan. (Kurki ym. 2006, 118–119.)

Koulua ja nuorten todellisuutta ei voi tarkastella irrallaan yhteiskunnallisesta ja kulttuurisesta yhteydestä. Yhteiskunnan tilanne esimerkiksi julkis-

ten menojen leikkauksineen, työttömyyksineen, psyykkisine ongelmineen ja henkisine kriiseineen näkyy luokkahuoneissa opiskelevien nuorten kokemuksissa, motivaatioissa ja tulevaisuuden orientaatioissa. Koululuokissa on enenevässä määrin oppilaita, jotka tarvitsevat erityistä tukea ja ohjausta koulunkäynnissään. Vaikeudet keskittyvät usein koulunkäynnin nivelkohtiin. Koulunkäynti muuttuu vastentahtoiseksi ja peruskoulun päättötodistus jää heikoksi. Osa nuorista ei sitten enää hae koulutukseen, vaan jää ajalehtimaan ja ajautuu syrjäytymisvaaraan. (Kuronen. 2010,17.)

Tutkimusten mukaan suomalainen koululaitos näyttää onnistuvan hyvin tietojen ja taitojen opettamisen ja muodollisen koulutuspätevyuden tuottamisen tehtävässään. Perusopetuksen päättötodistus on edelleen se keskeinen muodollinen tavoite, joka koululaitoksen tulisi jokaisen nuoren kohdalla saavuttaa. Sen toteutumiseksi arvioidaan noin viidenneksen oppilasta tarvitsevan jonkin asteista tukea oppimisessaan ja elämässään. Tuen tarve voi johtua oppimisvaikeuksista, kehityksellisistä, terveyteen tai sosiaalisiin olosuhteisiin liittyvistä taustatekijöistä tai ongelmallisista elämäntapahtumista. Tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan oppilaskohtaisia opetusjärjestelyjä ja oppilashuoltoa. (Kurki ym. 2006, 120- 121.)

Oppilashuolto kuuluu kaikille kouluyhteisössä työskenteleville ja oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Sitä toteutetaan yhteis-työssä oppilaan ja hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajan kanssa. Oppilashuoltopalveluihin kuuluvalla terveydenhuollolla ja koulunkäyntiä tukevalla lastensuojelutyöllä on merkittävä rooli oppilashuollon kokonaisuudessa. Koulun oppilashuolto toteutetaan ja sitä kehitetään moniammatillisessa yhteistyössä. Oppilashuoltoryhmän kokoonpano on opetuksen järjestäjän päätettävissä. Rehtorin, opettajien, kouluterveydenhuollon sekä koulu-psykologien ja koulukuraattorin lisäksi ryhmään voi kuulua esimerkiksi nuoriso- ja sosiaalityöntekijä sekä poliisin edustaja. (Lahtinen 2011,71.)

Peruskoulun ongelmia tutkinut Juhani Pirttiniemi (2004, 24) pitää koulun vaikuttavuuden kannalta olennaisena sitä, miten onnistutaan niiden oppilaiden kanssa, jotka ovat syrjäytymässä. Hän puhuu alkuvaiheen syrjäytymisriskistä, mikä ajoittuu peruskoulun päättövaiheeseen.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan kunnan tulee järjestää koulupsykologi- ja koulukuraattoripalveluita, jotka antavat oppilaille riittävän tuen ja ohjauksen koulunkäyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten haasteiden ehkäisemiseksi ja poistamiseksi. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 7 §.)

4.1 Itsenäistyminen ja itsetunnon tukeminen

Itsetunto tarkoittaa persoonallista tunnetta omasta hyvydestä, arvokkuudesta ja pätevydestä. Se on persoonallisena, yksilöllisenä tunteena objektiivinen tunne, joka ei ole hetkellinen tunnetulva, vaan pysyvämpi ja perustuu arviointeihin. Itsetuntoon liittyy tunne omasta arvosta, tunnepitoisesti suhtautumista muiden arviointeihin omasta itsestä sekä tiedollista ar-

viointia omasta fyysisestä ja psyykkisestä olemuksesta, aikaansaannoksista ja kyvyistä. (Kalliopuska 1995, 89.)

”Ihminen! Tunne itsesi, se on kaiken elämänviisauden keskipiste.” (Sokrates.)

Terveeseen itsetuntoon kuuluu positiivinen itsearvostus. Ihminen arvostaa itseään persoonana vikoineen ja hyveineen. Hänen on tehtävä selväksi itselleen, mitkä ovat hänen positiivisia, vahvoja ominaisuuksiaan ja mitkä ovat heikkouksiaan. (Kalliopuska 1995, 90.)

Nuori tarvitsee läsnäoloa, huomioimista ja kannustusta. Itsensä, oman kehitysvaiheensa ja ominaispiirteiden hyväksymiseen nuori tarvitsee tukea. Nuoren irtiotto vaihe edellyttää aikuisilta usein oivallusta ja jaksamista sekä lujaa ja loogista käytöstä. Nuorta ei saa halveksia tai hyljeksiä, vaikka hän etsii itseään ja muuttuu. Nuorella on vaihtoehtoja toimia. Hän joko tekee oman päätöksensä kysymättä keneltäkään tai menee kaveriporukan mukaan. Jos nuorella on aikaisempia hyviä kokemuksia siitä, että aikuisen kanssa voi puhua, hän saattaa myös kysyä neuvoa luotettavalta tai turvallisesti kokemaltaan aikuiselta. Aikuinen ei juuri voi vaikuttaa siihen, millaiseen ratkaisuun nuori päätyy, paitsi olemalla saatavilla. (Cacciatore 2007, 136–137.)

Nuoren toimintaa ei voi enää täysin kontrolloida. Aikuisen on tarjottava luottamusta, vastuuta ja valvontaa sopivissa suhteissa. Periaatteista ja arvoista voi syntyä hedelmällisiä keskusteluja, ja oikean käyttäytymisen perusteluja voi joutua puolustamaan jatkuvasti. Nuoren on tiedettävä normit ja säännöt, jotta hän osaa arvioida, milloin hän toimii niitä vastaan. Näin nuori kykenee ottamaan vastuun valinnoistaan ja päätöksistään. Se vahvistaa itsenäistymiskokemusta ja luo uskoa omaan itseen, mahdollisuuteen tehdä omia valintoja ja omaan pärjäämiseen. (Cacciatore 2007, 136–137.)

Nuorta ei saa pelkästään moittia ja rajoittaa, vaan on myös osoitettava arvostusta ja annettava myönteistä palautetta. Nuorten kanssa on oltava joustava ja annettava neuvottelumahdollisuus. Kannattaa osoittaa, että hyväksyy nuoren, vaikka kontrolloi ja rajoittaa hänen tekojaan. Nuori voi menettää aika ajoin uskon omaan pärjäävyteensä, vaikka kaikille muille pyrkiikin kovasti muuta todistelemaan. Siksi nuori tarvitsee aikuisen uskomaan itseensä. Aikuisen kannattaa osoittaa, että hän ainakin luottaa haaveeseen tyytyväisestä ja pärjäävästä nuoresta ihmisestä. (Cacciatore 2007, 136–137.)

Tässä kehitysvaiheessa (noin 14–18-vuotiaat) nuoret uskovat, että oma kaveriporukka kannattelee häntä elämän karikoissa. Hyvin toimiva kaverijoukko tukee ja suojaa jäseniään. Nuorten yhteisöllisyys tukee heidän itsenäistymistään ja elämäntaitojensa kokemusta. Nuori saattaa kokea, että hänellä on jo kaikki tarvittavat tiedot ja taidot pärjäämiseen elämässä. Ja ellei hän itse osaa tai pärjää, hän uskoo kavereiden apuun. Elämä on tässä ja nyt. Nuoret ovatkin tässä iässä ehtiviä ja omatoimisia. Tulevaisuuden

suunnittelu ei välttämättä tunnu tärkeältä eikä ajankohtaiselta. (Cacciatore 2007, 146.)

Keskinuoruusikäinen (noin 15–17-vuotias) edelleen tarvitsee vanhemmiltaan välittämistä, huolenpitoa ja rajojen asettamista. Irti kasvaminen lapsenomaisesta riippuvuussuhteesta vanhempiin on mielen sisäinen prosessi, jossa nuori tulee psykologisesti erilliseksi yksilöksi mielipiteineen, arvoineen ja maailmankatsomuksineen. Parhaiten tämä onnistuu, jos nuori on kehitysvaiheen tarpeita vastaavassa vuorovaikutuksessa vanhempiensa kanssa. (Cacciatore 2007, 146.)

On tärkeää arvostaa nuorta, vaikka hän ei aina toteutakaan aikuisen toiveita vaan jopa asettuu niitä vastaan. Kuitenkin irtiotto ja vastarinta palvelevat nuoren itsenäistymistä. Vielä ei kuitenkaan ole aika päästää kokonaan irti tai jättää nuorta oman onnensa nojaan. Vaikka tämän ikäisen nuoren rajoittamisen ja valvomisen mahdollisuudet ovat rajalliset, vastuu on yhä aikuisilla ja valvonnan tarve suuri. Nuori, josta aikuiset välittävät ja jota he valvovat, kokee olevansa arvokas ja etuoikeutettu. Hän ymmärtää myös tosipaikan tullen turvautua lähiaikuisiinsa. Aikuisen on vaikeissakin tilanteissa jakettava uskoa kehittyvään, tasapainoiseen, pärjävään ihmiseen. Jämäkkä käytös, rakentava rajanveto ja riitatilanteiden selvittely väkivallattomasti kannattaa opettaa nuorille. Murrosikä antaa nuorelle mahdollisuuden myös rakentaa ja korjata vielä ehkä heikkoa itsetuntoa ja elämäntähtäilyä. Nyt nuori voi saada eheyttäviä ja kehitystä täydentäviä kokemuksia, taitoja ja ihmissuhteita ja määrittellä identiteettiään uudelleen. (Cacciatore 2007, 146.)

Perhetausta vaikuttaa myös nuorten koulutusvalintoihin. Menneisyyden kokemukset vaikuttavat Tero Järvisen (1999, 138) väitöstutkimuksen mukaan siihen tapaan, miten nykyhetki koetaan ja miten nykyhetken päätökset vaikuttavat kauas tulevaisuuteen. Peruskoulusta päässeän nuoren eletty elämä, perhetilanne ja koulukokemukset ohjaavat hänen koulutus- ja ammattihaaveitaan.

4.2 Motivaatio

Nuoren miettiessä peruskoulun jälkeisiä opintojaan, motivaation merkitystä ei voi vähätellä. Motivaatio on se tärkeä voimavara, jonka turvin opinnot aloitetaan ja saatetaan loppuun. Siksi seuraavassa avataan, mitä motivaatiolla tarkoitetaan.

Motivaatio on alkujaan johdettu latinalaisesta sanasta *movere*, joka tarkoittaa liikkumista. Myöhemmin termiä on laajennettu tarkoittamaan käyttäytymistä virittävien ja ohjaavien tekijöiden järjestelmää. Pekka Ruohotie (1998, 35) on kirjassaan lainannut Peltosen määritelmää motivaatiosta. ”Motivaatio on yksilön tila, joka määrää, miten vireästi, millä aktiivisuudella, ahkeruudella ihminen toimii ja mihin hänen mielenkiintonsa suuntautuu.”

Motivaatioon liittyviä rakenteita ovat sisäinen ja ulkoinen tavoiteorientaatio sekä erilaiset odotukset, tulkinnat ja uskomukset. Motivaation kehittymiseen vaikuttavat muun muassa itsearvostus sekä usko omiin kykyihin ja mahdollisuuksiin. Tahdonalaisia rakenteita ovat sitkeys tai tahto oppia. Myös tiedon prosessointityylit kuuluvat tahdonalaisiin rakenteisiin. (Ruohotie 1998, 35.)

Motivaatio on tilannesidonnainen. Tutkimusten mukaan voidaan erottaa toisistaan tilannemotivaatio ja yleismotivaatio. Tilannemotivaatio liittyy tiettyyn tilanteeseen, jossa sisäiset ja ulkoiset ärsykkeet virittävät joukon motiiveja ja aikaansaavat tavoitteeseen suuntautuvaa toimintaa. Motivaatio on luonteeltaan dynaaminen, ja se voi vaihdella tilanteesta toiseen. Yleismotivaatio korostaa vireyden ja suunnan lisäksi käyttäytymisen pysyvyyttä. Tällöin motivaatio kuvaa käyttäytymisen yleistä suuntaa ja vireyttä, eräänlaista keskimääräistä tasoa. Tilannemotivaatio on voimakkaasti riippuvainen yleismotivaatiosta. (Ruohotie, 1998, 41.)

4.3 Tahto ja sen löytyminen ja käyttäminen

Haluaminen ja tahtominen ovat jokaisen ihmisen perusasioita, oikeuksia ja ominaisuuksia. Ihmisellä on kyky ohjata itsenäisesti elämäänsä ja tehdä itsenäisiä, omaan tahtoon liittyviä päätöksiä. Nuorella saattaa olla kaiken sisäisen ja ulkoisen myllerryksen keskellä tahto hukassa, mutta suotuisassa ilmapiirissä ja ympäristössä häntä voi johdatella sen löytämään.

Tunteet ja tahto liittyvät olennaisesti yhteen. Kun kuuntelee sisäistä ääntään, tunteitaan, erilaisia päämääriä tai tämänhetkistä elämäntilannettaan kohtaan syntyy tahtomista, jonka varassa voi haluta muutoksia tai asioiden jatkumista. Tahtomisesta seuraa toimintaa, ja päämäärään pääsemisen vuoksi saa kokea onnistumista ja iloa. (Niemi 2013, 222.)

Kun oma tahto torjutaan, ihminen pahastuu ja pettyy. Omasta tahdosta lähtöisin olevien unelmien, toiveiden ja päämäärien ja tavoitteiden toteutuminen vahvistaa itsetuntoa ja hyvinvointia ja toisinpäin: kasaantuneet pettymykset, toteuttamattomat toiveet ja murskatut unelmat saavat aikaan arvottomuuden ja epäonnistumisen tunnetta ja siten vaikuttaa itsetuntoon. (Niemi, 2013, 222.)

On tärkeää pysähtyä miettimään omaa tahtoa, omia toiveita, tavoitteita ja unelmia ja tunnistaa ne. Sinne tänne haahuilevalla ei ole tapana löytää perille. Tahto on tietoista ajattelua ja toimintaa, jonka tarkoitus on auttaa saavuttamaan päämääriä. Tahtoon sisältyy orientoitumista, motivaatiota, sisua ja sitoutumista. Tahtominen on sitä, että tiedän mitä tahdon, päätän toimia sen mukaan ja näen vaivaa saavuttaakseni sen, mitä haluan. Motivaatio toimii kuin polttoaineena tahdolle: kun tiedän, minne menen ja mitä tahdon, olen motivoitunut näkemään vaivaa sen hyväksi, että pääsen päämäärääni. Päämäärät voivat olla henkisiä, fyysisiä, sosiaalisia, aineellisia tai mitä vaan. (Niemi 2013, 222.)

4.4 Koulutustakuu

Koulutustakuu tarkoittaa, että jokaiselle peruskoulun päättäneelle taataan koulutuspaikka lukioissa, ammatillisissa oppilaitoksissa, oppisopimuskoulutuksessa, työpajassa, kuntoutuksessa tai muulla tavoin. Koulutustakuu on osa vuoden 2013 alussa voimaan tullutta nuorisotakuuta. Nuorisotakuulla, taataan jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja-, tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. Jokaiselle nuorelle järjestetään mahdollisuus suorittaa peruskoulun jälkeinen tutkinto. Tutkinnon suorittaminen lisää nuoren mahdollisuuksia saada töitä. Aina peruskoulun jälkeen aloitettu koulutus ei tunnu oikealta. Koulutus-takuun myötä oppilaitosta vaihtaville opiskelijoille ja jo tutkinnon suorittaneille tarjotaan lisää vaihtoehtoja, kuten ammatillista lisäkoulutusta, oppisopimuskoulutusta ja näyttötutkintokoulutusta. Tekemällä oppiminen on joillekin nuorille hyvä vaihtoehto. Tällaisen vaihtoehdon tarjoaa oppisopimuskoulutus. Nuorten mahdollisuuksia päästä oppisopimuskoulutukseen tuetaan maksamalla työntajille aiempaa suurempaa korvausta, jos he palkkaavat nuoren oppisopimuskoulutukseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2013.)

Nuorisotakuun toteutus on osa jokaisen kunnan päivittäistä toimintaa. Kunnan työntekijät kohtaavat ja auttavat nuoria heidän arjessaan muun muassa kouluissa, oppilaitoksissa, terveysasemilla, kirjastoissa ja nuorisotiloissa. Kunnissa on tuhatkunta nuorisotilaa ja 250 nuorten työpajaa. Etsivää nuorisotyötä tehdään lähes jokaisessa Suomen 320 kunnassa. Kunnat ovat kehittäneet vuosikymmenten ajan toimintamalleja, jotka auttavat nuorta eteenpäin aina esi- ja perusopetuksesta lukioon tai ammatilliseen koulutukseen saakka. Kunnat tarjoavat nuorille paljon palveluja. Omien palvelujen lisäksi kunnat ovat myös yhteistyökumppani monille muille taholle, esimerkiksi järjestöille, jotka tarjoavat nuorille erilaisia palveluja. (Työ- ja elinkeinoministeriö. 2013.)

Oppilaitoksilla on velvollisuus ilmoittaa etsivään nuorisotyöhön, jos nuori jää peruskoulun jälkeen ilman jatko-opiskelupaikkaa tai jos alle 25-vuotias nuori keskeyttää lukion tai ammatilliset opinnot. Myös puolustusvoimien on ilmoitettava etsivään nuoriso-työhön alle 25-vuotiaista nuorista, jotka vapautetaan palveluksesta syystä tai toisesta. (Nuorisolaki 693/2010, 7 §.)

Koulutustakuu siis edellyttää yhteistyön lisäämistä muun muassa perusopetuksen ja toisen asteen välillä. Näin se luo osaltaan pohjaa siirtymätyöskentelyn laadun parantamiseksi.

5 NIVELVAIHE

Opinnäytetyö on tehty tukemaan nuorta löytämään omia vahvuuksiaan sekä vahvistamaan nuoren ja vanhemman välistä vuorovaikutusta nivelvaiheessa, nuoren siirtyessä peruskoulusta toiselle asteelle. Nivelvaiheessa sekä nuori että vanhempi ovat uuden edessä. Samalla kun nuori ottaa askelta kohti itsenäisempää opiskelua, vanhempi joutuu kasvamaan ajatuksien aikuistuvasta lapsestaan.

5.1 Perusopetuksen nivelvaiheet ja oppilaiden tukeminen nivelvaiheissa

Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaihe ei ole vain kahden koulutusasteen välinen taitekohta, jossa tehdään valintoja jatko-opinnoista. Nivelvaihe on ymmärrettävä pidempänä siirtymävaiheena, jossa nuori asteittain selkiinntää suuntautumistaan ja pyrkimyksiään jatko-opintoihin ja ammattiin liittyen. Nivelvaiheen kysymyksiä ovat niin perusopetuksen sisällöt ja opetusjärjestelyt, oppilaanohjaus ja lisäopetus kuin toisen asteen koulutuksen keskeyttäminen ja koulutusalan tai -väylän vaihto. Opetusministeriön työryhmä on muistiossaan tarkastellut nivelvaihetta laajana moniammatillista yhteistyötä vaativana haasteena. (Opetusministeriö 2005.)

Siirtyminen päivähoidosta esiopetukseen, esiopetuksesta alkuopetukseen ja alakoulusta yläkouluun sekä edelleen jatko-opintoihin ovat siirtymiä, nivelvaiheita, jotka jokainen lapsi ja hänen perheensä kohtaavat. Parhaimmillaan siirtyminen uuteen vaiheeseen on innostava mahdollisuus, pahimmillaan pelottava pakko. Tuttujen ihmisten vaihtuminen uusiin kasvoihin, ympäristön muuttuminen ja uusiin toimintatapoihin tottuminen saattaa jonkun lapsen kohdalla olla muutos, jonka sujumiseen lapsi tarvitsee enemmän tukea kuin joku toinen.

Perusopetuksen nivelvaiheiden toimintatapojen on tarkoitus helpottaa lapsen tai oppilaan siirtymävaiheita lapsen kasvusta ja opetuksesta vastaavien tahojen sisällä ja varmistaa, että lapsen kasvun ja opetuksen järjestämisen kannalta tarpeellinen tieto siirtyy hänen mukanaan seuraavalle taholle. Nivelvaiheiden sujumista vaivattomasti ja oppilaan kannalta miellyttävästi lisäävät mm. tutustumispäivät, yhteistoiminnalliset tapahtumat ja ryhmäyttäminen, kummi- ja tukioppilastoiminta sekä kiusaamiseen puuttumisen malli. (Kauhava 2011.)

Tietoinen siirtymätyöskentely tulisi aloittaa viimeistään peruskoulun 7.–8.-luokkien aikana, jolloin nuoren siirtymiselle peruskoulusta eteenpäin olevat kompastuskohdat voitaisiin ehkäistä tai ainakin ohjata niistä selviytymiseen. Kompastuskohdat ovat Juhani Pirttiniemen (2004) mukaan, ne että nuori ei hae jatko-opintoihin, ei saa peruskoulun päättötodistusta, ei aloita jatko-opintoja tai keskeyttää opinnot pian aloittamisen jälkeen. Kompastuskohdat ovat myös nuoren syrjäytymisen riskikohtia eli paikkoja, joista syrjäytyminen saa helposti alkunsa. (Koskinen 2005, 8.)

Onnistuneen siirtymisen edellytyksenä toiselle asteelle on riittävä

henkilökohtainen ohjaus. Ammatinvalintapsykologin palveluiden tulisi olla käytettävissä tarvittaessa. Oppilaalla tulee olla monipuolinen tieto jatkokoulutusvaihtoehdoista, itsetuntemusta ja valmiudet tehdä valintoja.

Yläkoulun opetussuunnitelmaan sisältyy jaksoja, jotka tukevat tiedon hankkimista tulevaisuuden valintojen varalle. Työelämään tutustumista on 7. luokasta lähtien ja tutustumista toisen asteen oppilaitoksiin on 8. ja 9. luokalla vierailupäivät ja täsmäpäivät. Vanhempainilta jatko-opinnoista järjestetään yhdeksännen luokan marraskuussa. (Kauhava 2011.)

Moni peruskoulun päättävä nuori kokee uravalinnan vaikeaksi. Nuorella voi olla monia epäselvyyksiä valintatilanteessaan: riittävätkö hänen tietonsa ja taitonsa, kiinnostaako tietty ala niin, että siitä voisi tulla ammatti tai minkälaiset mahdollisuudet hänellä ylipäätään on päästä haluamalleen alalle. Monet eivät edes tiedä, mille alalle haluaisivat. (Kauhava 2011.)

5.2 Syrjäytyminen

Nuoriin liitetään usein uhkakuvia, joista koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jääminen merkitsevät syrjäytymisvaaraa. Nuorten elämäkulut ovat erilaisia ja siitä syystä tarvitaan yksilöllisempää tarkastelua syrjäytymisen ilmenemismuodoista. Tärkeää on paikantaa myös niitä tekijöitä, jotka auttavat yksilöitä pois syrjäytymiskierteestä. Kasvun näkökulmasta on mahdollista nähdä yksilön eteneminen selviytymisen prosessissa. Koulutus ja oppiminen ovat nuorelle keskeinen mahdollisuus ja ne suuntaavat varhaisaikuisiän kehitystä. Myös kaikki elämäkokemukset voivat olla mahdollisia oppimiskokemuksia. Myönteiset muutokset nuorten elämässä saattavat merkitä kehityksen käännekohtaa. (Kuronen 2010, 51.)

Syrjäytyminen on yhteiskunnan ulkopuolelle jäämistä, jättäytymistä tai jättämistä. Kaikissa tapauksissa syrjäytymisen jälkeen yksilön on haastavaa saada otetta yhteiskunnan toiminnoista. Syrjäytyminen on yksilöllinen prosessi, jonka ennalta ehkäisemiseksi tarvitaan yksilöllisiä toimenpiteitä, ihmisestä välittämistä ja aitoa kohtaamista. Kuitenkaan tärkeintä ei ole toiminta itsessään vaan ajattelutapa ja periaatteet, joilla toimintaa toteutetaan, ja se mihin niillä pyritään. Sillä kaikille sopivia syrjäytymistä ehkäiseviä massaratkaisuja ei ole. Vain yksilöllinen elämänpolkujen huomiointi näyttää tuottavan tulosta. Syrjäytymistä ehkäisevä siirtymätyöskentely onkin aloitettava tarpeeksi aikaisessa vaiheessa, vielä kun nuoren mahdollinen syrjäytyminen on kaukana näköpiirissä. (Koskinen 2005,8.)

Pauli Siljander ja Veli-Matti Ulvinen (1996,9) katsovat syrjäytymisen ongelman syntyvän, kun yksilö kadottaa elämäntähtänsä ja ajautuu ulos keskeisiltä yhteiskunnallisilta foorumeilta ja joutuu ristiriitaan yhteiskunnan normijärjestelmien kanssa. Yksilö kokee subjektiivista vieraantumista ollessaan ulkona keskeisiltä yhteiskunnallisilta kentiltä kuten koulutuksesta, työmarkkinoilta tai sosiaalisista suhteista. Sosiologiassa syrjäytymisen käsitteestä on keskusteltu pidempään tarkastelemalla paljon osallisuutta tai osattomuutta juuri työmarkkinoilla. Kasvatustieteeseen syrjäytymisen käsite on tullut myöhemmin ja syrjäytymistä on tarkasteltu koulutuksen ulkopuolelle jäämisen näkökulmasta. Syrjäytyminen tai syrjäytymisen uhka

ovat käsitteitä, joiden avulla nuorten sosiaalisia ongelmia on määritelty. Nuoria koskevia yleisiä uhkakuvia ovat kouluongelmat, peruskoulusta puuttoaminen, peruskoulun jälkeisen koulutuksen puute, työmarkkinoiden ulkopuolelle jääminen, rikollisuus, huumeet ja jengiytyminen. (Kuure ym. 2001, 39.)

Syrjäytymisvaara voidaan nähdä myös nuoren jäämisessä osattomaksi turvallisuudesta kasvuympäristöstä. Turvattomuutta lisäävät riittävän toimeentulon puute perheessä, vanhempien matala koulutustaso, työttömyys, päihitteiden käyttö tai mielenterveysongelmat sekä kasvuympäristön väkivaltaisuus. Nuoresta itsestään johtuvia syrjäyttäviä tekijöitä voivat olla esimerkiksi oppimisvaikeudet tai häiriökäyttäytyminen koulussa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 1999.)

Koskisen mukaan (2005, 18–19) syrjäytymisvaarassa ovat eritoten ne nuoret, joilla on ollut ongelmia peruskoulun aikana. Siirtymä perusopetuksesta toiselle asteelle on kohta, jossa jo aiemmin alkaneet syrjäytymiskiarteet johtavat koulutukselliseen syrjäytymiseen. Ongelmat vaikuttavat nuoreen usein niin, että hän ei itse halua tai kykene huolehtimaan itsestään saati sitten suunnittelemaan omaa tulevaisuuttaan. Erityisesti nämä nuoret tarvitsevat tukea siirtymisen onnistumiseksi. Tärkeintä syrjäytymisen ehkäisyssä on, että saadaan katkaistua nuorten alkavat koulutukselliset syrjäytymiskiarteet. Siihen tarvitaan laaja alueellinen verkosto ja innovatiivisia toimintatapoja. Keskeistä on saattaa yhteen kaikki ne toimijat, joiden toiminnalla on vaikutusta siirtymän onnistumiseen ja jotka toiminnallaan yhdistävät hyvin alueelliset koulutusmahdollisuudet ja yksilön tarpeet.

5.3 Askelma malli

Askelmat-koulutusohjelma käynnistyi Lammin nuorisotoimen koordinoimana projektina vuonna 2002. Projekti rahoitettiin opetusministeriön myöntämällä valtionavustuksella ehkäisevään huumetyöhön, toimintaedellytysten parantamiseen ja nuorisotyöntekijöiden koulutukseen. Askelmat-koulutusohjelman kehittäminen ja mallintaminen ovat osa Nuorten Noste-osallisuushanketta. (Askelmat koulutusohjelmat 2002.)

Askelman tavoitteena on tarjota vanhemmille paikka keskustella nuorten elinoloista, vanhemmuudesta ja nuorten kasvun tukemisesta yhdessä toisten vanhempien, nuorten sekä eri alojen ammattilaisten kanssa. Yhteisen ajan vanhempien kanssa toivotaan lisäävän nuorten luottamusta vanhempiin ja lisäävän kodeissa käytäviä keskusteluja. Toisena tavoitteena on ryhmäytymistä edistävällä toiminnalla pyrkiä oppilaiden väliseen hyvään ryhmähenkeen. Tutustuttamalla nuoria ja vanhempia keskenään halutaan ehkäistä ryhmäpaineen syntymistä ja antaa vanhemmille tilaisuus luoda yhteisiä pelisääntöjä. (Askelmat koulutusohjelmat 2002.)

5.4 Janakkalan askelmat

Askelmat ohjelmassa halutaan tukea nuorten ja heidän elinympäristöjensä yhteistyötä kasvatuksellisissa asioissa. Janakkalan kunta on lähtenyt omassa versiossaan muokkaamaan askelmia nivelvaiheiden tarpeisiin.

Ensimmäinen askelma toteutetaan tulevien 7. luokkalaisten ja huoltajien iltana toukokuussa ylä-koululla, aiheena uuteen luokkaan ja kouluun tutustuminen sekä päihdeasenteet. Toinen askelma on 7. luokkien ryhmäytymispäivät elo-syyskuussa. Kolmas askelma on 7. luokkien oppilaiden ja vanhempien toiminnallinen ilta tammikuussa. Teemoina illassa ovat valinnaisaineet sekä päihitteet ja vanhemmuuden tukeminen. Neljäs askelma järjestetään 9. luokkalaisille syksyllä. Illan tarkoituksena on tukea nuoren ja vanhemman välistä vuorovaikutusta ja muistutella vanhempia siitä, että heidän nuorensa ovat edelleen lapsia, vaikka he siirtyvätkin toiselle asteelle opiskelemaan. Nuoret tarvitsevat silti tukea, ohjausta ja opastusta.

6 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA AINEISTO ANALYYSI

Tutkimustehtävä oli havainnoida toiminnallisen vanhempainillan aikana auttavatko valitut teemat nuorta ja hänen lähiaikuista pääsemään dialogiin keskenään. Tutkimuskysymyksenä oli: miten neljäs askelma auttaa nuorta nivelvaiheessa? Opinnäytetyöhön havaintoja kerättiin toiminnallisen vanhempainillan monialaiselta toteuttaja työryhmältä. Saatua tietoa tullaan käyttämään askelman edelleen kehittämiseksi.

Tämä opinnäytetyö on luonteeltaan toiminnallinen. Toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee ammatillisessa kentässä käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista, toiminnan järjeistämistä tai järjestämistä. Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyvät käytännön toteutus ja sen raportointi tutkimusviestinnän keinoin. Toteutustapana voi olla kirja, kansio, vihko, opas tai järjestetty näyttely tai tapahtuma. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9.)

Tämä opinnäytetyö oli tapahtuman eli toiminnallisen vanhempainillan suunnittelu ja järjestäminen yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Tutkimustehtävään vastauksia haimme havainnoinnin keinoin ja suullisesti saadulla palautteilla. Havaintoja teimme itse, mutta myös muiden illan toimijoiden havaintoja kuulumme.

Toiminnallisen opinnäytetyön raportti on teksti, josta selviää, mitä, miksi ja miten on tehty, millainen työprosessi on ollut sekä minkälaisiin tuloksiin ja johtopäätöksiin on päädytty. Raportista ilmenee myös se, kuinka oppija arvioi omaa oppimistaan ja tuotostaan. Toiminnallisiin opinnäytetöihin kuuluu raportin lisäksi itse produkti eli tuotos, joka on usein kirjallinen. Produktilta vaaditaan toisenlaisia tekstuaalisia ominaisuuksia kuin opinnäytetyöraportilta. Produktissa puhutellaan suoraan kohde- ja käyttäjäryhmää. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 65.)

Tuotos on tämä opinnäytetyöraportti. Erillistä vihkosta ei tehty vaan raportissa on avattu käytetyt menetelmät sekä liitteenä löytyvät rastien tehtävien kirjalliset ohjeet.

7 NELJÄS ASKELMA

Verkostoyhteistyön ansiosta Janakkalan kunnan koulutuskoordinaattori kysyi kiinnostustamme tehdä opinnäytetyö neljännen askelman kehittämiseksi. Opinnäytetyö ohjaajaksemme lupautui Tervakosken yhteiskoulusta opinto-ohjaaja Hannele Uotila. Tarkoitus oli pilotoida kehittämämme neljäs askelma juurikin Tervakosken yhteiskoulussa.

7.1 Prosessi

Ensimmäiseen suunnittelupalaveriin lokakuussa osallistuivat Kelpohankkeen koordinaattori, erityis-nuorisotyöntekijä, opetuspäällikkö, opinto-ohjaaja sekä opinnäytetyön tekijät. Palaverissa perehdyttiin askelmalliin sekä saatiin tehtyä työlle alustavan toimintasuunnitelman. Opetuspäällikön kanssa hoidettiin lupa-asiat kuntoon.

Seuraava tehtävä oli tutustua annettuihin materiaaleihin sekä osallistua havainnoitsijoina kolmannen askelman toteutukseen, jotta saatiin käsityksillä sabluunalla aiemmat askelmat ovat Janakkalassa toteutettu. Askemat ovat jatkumo ja siitä syystä pidettiin tärkeänä suunnitella neljäs askelma samantyyppisellä toteutuksella. Tämän pohjalta tuli tehdä esitys moniammatilliselle tiimille työn suunnitelmasta.

Ohjaavan opettajan kanssa pidettiin palaveri tai suoranainen ”aivoriihi”. Hänen kanssaan käytiin läpi jo olemassa olevat askelmat ja esiteltiin oma suunnitelma ja lopputuloksena todettiin tilatun työn täyttävän opinnäytetyön kriteerit.

Marraskuussa opinnäytetyön tilaajien kanssa ideointipalaverissa keskusteltiin siitä, minkä luonteinen askelman tulisi olla. Pohdittiin vanhempien osallistamista sekä illan toteutuksen ajankohtaa. Yhtenä vaihtoehtona mietittiin, että tulisiko joku koulun entinen oppilas kertomaan oman tarinansa. Suunniteltiin sellaisia rasteja, joissa olisi itsetuntoa tukevaa toimintaa ja erilaiset opintopolku vaihtoehdot esillä. Neljänteen askelmaan haluttiin tuoda voimaannuttavia ja uskoa elämään luovia menetelmiä. Edelliset askelmat olivat sisältäneet paljon faktaa ja valistusta. Ideointipalaveri selkeytti niin tilaajan kuin opinnäytetyöntekijöidenkin odotuksia tulevasta tuotteesta.

Tämän jälkeen idea esiteltiin moniammatilliselle tiimille, jossa alustava idea hyväksyttiin ja työryhmä esitti toiveita ja ideoita tekijöille. Tiimitaamisessa valittiin askelman työryhmän yhteyshenkilö ja rajattiin yhteistyö-henkilöt. Eväitä elämään ja vuorovaikutussuhteisiin olivat keskeiset ajatukset työn tavoitteista.

Yhteistyöhenkilön kanssa tavatessa, syvennyttiin pohtimaan askelmaa tarkemmin ja konkreettisemmalla tasolla. Edellisistä askelmista oppineena päätettiin rajata toiminnallinen illan kolmeen rastiin, jotta aikaa olisi riittävästi jokaiselle rastille ja sen tärkeälle aiheelle.

Helmikuussa tavatessa yhteistyöhenkilöiden kanssa, saatiin kuulla terveys-tietokyselyn tuloksista, jossa oli kartoitettu yksilöllisen tuentarpeita. Vahvimpana tuen kehittämisen kohteena nousi nuoren ja vanhemman vuorovaikutussuhteiden vahvistaminen. Tapaamisessa nousi kysymys kuinka tavoitettaisiin kaikki vanhemmat? Voisiko esimerkiksi vanhempainilta olla jokin päivällä tai olisiko ilta pakollinen, koulu-aikaan kuuluva, josta saisi opinto-ohjauksen tunteja vapaaksi. Ajatuksen takana oli se, että eniten tukea tarvitsevat nuoret ja heidän huoltajansa jättävät usein osallistumatta vapaaehtoisii iltoihin.

Jäätin pohtimaan rastien sisältöjä ja työnjakoa, eli kuka minkäkin rastin tulisi ohjaamaan. Toteutus päätettiin tehdä syksyllä, jotta vanhemmilla ja nuorilla jää aikaa keskustella nuoren vahvuuksista ja tulevaisuuden toiveista ja pohtia nuoren jatkopolkua ennen kevään yhteishakua. Ja nuoren motivaatio voisi vielä ehtiä kasvamaan ja suorittaa peruskoulun viime metrit kunnialla, jotta olisi mahdollisuus päästä haluamaansa opiskelu-paikkaan.

Helmikuun loppupuolella päästiin konkreettisesti tekemään illan suunnitelmaa. Aloitettiin siitä, että aihe toiveet ja teoriat jaettiin kolmeen osaan: Yhdelle rastille tuli aiheeksi voimavara, menetelminä draama ja suggestio. Toiselle rastille valittiin aiheeksi hyvinvointi ja vanhemmuuden tukeminen, menetelmänä dialoginen tiedonanto. Kolmannella rastilla aikuiset ja nuoret jakaantuvat omiin ryhmiinsä, joissa nuorille haavekartta työskente-lyä ja aikuisille tietoa hakuprosessista. Tämä idea miellytti työntilajia ja tästä alkoi rastien viimeistelyvaihe. Mutta pohdittavaksi jäi edelleen kuinka myydään tilaisuus vanhemmille ja nuorille jotta mahdollisimman moni tulisi paikalle?

Käytännön palaveri oli koululla, jossa käytiin läpi työnjakoa, selvitettiin mitkä tilat ovat käytössä ja kuka lähettää kutsut. Laadittiin kutsu vanhempainiltaan ja lähetettiin se opinto-ohjaajalle, joka välitti kutsun Wilman, sähköisen viestintäkanavan, kautta nuorille ja heidän huoltajilleen. Kutsua laatiessa, pidettiin tärkeänä, että siinä käy ilmi, että nuori voi ottaa iltaan mukaan henkilön, joka on hänen luottoaikuinen, ei välttämättä huoltaja. Näin siksi, että pääasia on, että nuorella olisi joku läheinen aikuinen elämässään, jonka kanssa käydä dialogia omista asioistaan.

7.2 Vanhempainillan aloitus

Vanhemmat ja nuoret yhteen koottiin samaan luokkaan aloitukseen. Johdateltiin heidät aiheeseen ”Täällä pohjantähden alla” kappaleella, jota käytettiin toteutuksen aikaan markkinoidessa ”Ihan tavallisia asioita” - kampanjaa. Laulun sanojen myötä päästiin lähestymään illan aihetta eli nuorten tulevaisuutta. Alustuksessa puhuttiin unelmien tärkeydestä ja siitä että

vaikka nuoret ovatkin jo isoja tarvitsevat he vielä huolen pitoa ja läsnäoloa. Esiteltiin myös Mannerheimin lastensuojeluliiton nuorten netti sivusto, jossa keskustellaan mitä peruskoulun jälkeen tehdään ja mitä nuoren elämän vaiheessa tapahtuu. Kaikki nämä osaltaan ohjaavat, tukevat ja auttavat nuorten ja vanhempien vuorovaikutusta.

Vanhemmat kuuntelivat hiljaisina aloituksen, jonka jälkeen osallistujat jaettiin kolmeen ryhmään. Yksi ryhmä jäi luokkaan tekemään voimavarakättä, yksi ryhmä meni kuraattorin ja terveydenhoitajan hyvinvointi rastille ja kolmas ryhmä jakautui niin, että nuoret jäivät nuorisotyöntekijän kanssa tekemään haavekarttaa ja vanhemmat keskustelivat opinto-ohjaajan kanssa hakuprosessista ja jatko-opintopaikoista.

7.2.1 Havainnot

Aloituksessa tunnelman keventämiseksi olisi kannattanut toimia kuten kolmannessa askelmassa, eli kokoontua isoon tilaan kahvikupposen äärelle, siinä samalla toimijat esittäytyivät ja kertoivat illan kulusta ja tehtiin ryhmäjaot. Selkeät ohjeistukset ja tilankäyttö auttavat keskittymään pääasiaan ja helpottaa osallisuutta.

7.3 Rasti 1: Ominaisuuksien käsi

Monien menetelmien joukosta valittiin toiminnalliseksi rastiksi ominaisuuksien käsi, koska ajateltiin sen saavan niin nuoren kuin aikuisenkin pohtimaan voimavarakeskeisesti nuoren ominaisuuksia, jotka kenties helpottavat tai tulevat vaikuttamaan esimerkiksi nuoren koulutusvalintaan. Rasti tarjosi puitteet palautteen antamiselle nuorelle sekä nuoren omalle itsetutkistelulle. Tehtävä osallistaa sekä huoltajan että nuoren, asettaen nuoren keskiöön. Usein hektisessä arjessa positiivisen palautteen antaminen nuorelle hänen toiminnastaan ja ominaisuuksistaan jää aikuisilta liian vähäiseksi. Ajankäytöllisesti tehokas tehtävä, siltäkin osin sopii askelma iltoihin, nostaen kuitenkin oleellisen esiin. Helppo jatko työstää kotona, siksi sopii myös nuorelle, jolla ei ollut huoltajaa tai lähiaikuista illassa mukana.

Draamakassa (Airaksinen ja Karkkulainen 2012, 11) olevaa ominaisuuksien kättä (liite 1) mukailtiin askelmaan sopivammaksi. Tarkoituksena oli laittaa nuori ja aikuinen pohtimaan itse nuorta kuvaavia ominaisuuksia ilman valmiiksi annettuja adjektiiveja.

Tehtävässä nuori piirtää kahdelle paperille oman kätensä ääriviivat, toinen paperi tulee aikuiselle toinen nuorelle. Tässä vaiheessa nuoret ja aikuiset menevät istumaan erilleen ja saavat ohjeistuksen pohtia nuoren ominaisuuksia ja vahvuuksia. Muutamia tuki-sanoja voidaan kirjoittaa taululle alkuun pääsemiseksi.

Kun kumpikin ovat saaneet viisi ominaisuutta kirjoitettua palaavat he yhteen ja näyttävät kirjoittamansa ominaisuudet. Kun kädet ovat valmiina,

nuori ja vanhempi näyttävät kädet ja kertovat miksi valitsivat minkäkin ominaisuuden. Jokainen ”valittu” ominaisuus on tarkoitus perustella toisilleen, niin nuoren kuin huoltajankin. Tässä vaiheessa rastin vetäjä kiertää ja keskustelelee tai ohjaa nuorta ja huoltajaa keskustelun alkuun.

Valmiit ominaisuuksien kädet, nuori saa mukaansa kotiin. Toivottavasti nuori ja huoltajansa jatkavat myöhemminkin asiasta keskustelua, tai nuori voi palata saamaansa palautteeseen itsekseen.

7.3.1 Havainnot

Ominaisuuksien käsi rastilla nuoret piirsivät molempien käsien kuvat paperille ja antoivat toisen vanhemmalle. Molemmat kirjoittivat viisi vahvuutta nuoresta. Selvästi useampi, varsinkin tytöt olivat jo keskustelleet aiheesta äitiensä kanssa. Yhdellä isällä oli vaikeuksia löytää positiivisia ominaisuuksia pojastaan, tämä näytti hiukan loukkaavan nuorta miestä, mutta lopulta isä sai paperille kirjoitettua pojan hyvät puolet.

Oli hienoa seurata, miten isä ja poika olivat löytäneet samat asiat, mutta hiukan eri sanoilla. Oli muutenkin ilo katsoa kun vanhemmat antoivat nuorelleen palautetta ja saivat kehua lapsiaan muiden kuullen. Kulttuurisamme harvoin kehutaan ja varsinkaan muiden kuullen.

Huomattiin, että nuoret pohtivat ominaisuuksiaan pitkälti myös tulevaisuutta ajatellen, eli tulevan opintopolkunsu tai ammatin valinnan näkökulmasta. Ne nuoret jotka eivät olleet aiheesta vanhempien kanssa vielä keskustelleet saivat vanhempien palautteesta vahvistusta omille ajatuksille valinnoista. Joukossa oli myös niitä nuoria jotka eivät olleet miettineet ammatinvalintaansa ja heitä vanhemmilta saatu palaute auttoi löytämään mahdollisen alansa. Illan aikana muutamissa tilanteissa tarvittiin ohjaajien tukea johdattelemaan keskustelu rakentavampaan suuntaan mahdollistamaan nuoren ja vanhemman välille dialogin syntyä.

7.4 Rasti 2: Aarrekartta

Tällä rastilla nuoret käyvät tekemään aarrekarttaa omassa ryhmässään. Toisessa tilassa vanhemmat tapaavat opinto-ohjaajan, joka kertoo tulevasista kevään hakuprosessista ja vastailee vanhempien kysymyksiin aiheesta.

Unelmatyöskentely on menetelmä, jossa työstetään omia unelmia ja tullaan niistä tietoisiksi. Aarrekartta on Kristiina Harjun (1999, 13–15) kehittämä tekniikka, joka sopii käytettäväksi monissa tilanteissa päämäärän määrittämiseen. Se soveltuu eri ikäryhmille. Tavoitteet ovat omien unelmien esiin nostaminen, unelmien visualisointi tavoitteiksi ja itsetuntemuksen lisääntyminen.

Aarrekarttatyöskentely (liite 2.) valittiin juuri siksi, että nuori tulisi tietoisemmaksi omista unelmistaan ja samalla tämä antaa mahdollisuuden jakaa unelmat kuvien avulla myös aikuisille. Haaveiden jakaminen mahdollistaa

dialogille. Aarrekartassa laaditaan kartongille erilaisista lehdistä kuvia ja liimaten yksilön unelma tai visio tulevaisuudesta. Väitetään että unelma, jonka yksilö tekee näkyväksi paperille, toteutuu paremmin kuin unelma, josta vain salaa haaveillaan. Unelman katsominen opettaa laatijalle jotakin hänestä itsestään. Kartongille laadittu kuva laitetaan esille ja siihen palaataan aika ajoin, jolloin se vahvistaa unelman toteutumista. Aarrekartta rakennetaan omista unelmista. Aarrekarttatyöskentelyssä on kyse todellisten aarteiden, omien unelmien etsimisestä, ei muiden sanelemien asioiden toteuttamisesta. Tätä on hyvä korostaa jotta osallistujat oikeasti pohtisivat, mikä on heidän oma unelmansa ja mikä taas sellainen unelma, jota muut otaksuvat yksilön unelmoivan.

Aarrekarttaa tehtäessä tulee valita sellaisia kuvia, jotka puhuttelevat jokaista itseään. Kartan ei tarvitse aueta kenellekään muulle, eikä miellyttää ketään muuta. Tärkeää on että myös minä-muotoinen ajattelu: nämä asiat ovat tulossa minulle.

Nuoret ohjeistettiin miettimään sitä aikaa kun ovat valmistuneet toisen asteen opinnoista, mistä silloin haaveilevat ja mitä heillä silloin on. Nuori valikoi mieleisensä värisen paperin ja leikkaa lehdistä mieluisia kuvia ja samalla pohtii, mitä hänellä on kolmen vuoden päästä elämässään.

7.4.1 Havainnot

Haavekartta rastin tehtävä tuntui osalle nuorista aluksi vaikealta. Havaintojen mukaan unelmoiminen on vähentynyt ja ehkä tässäkin on hiukan sukupuoli jakaumaa, tytöt unelmoivat poikia enemmän ja avoimemmin. Jokainen sai kuitenkin tehtyä oman haavekarttansa, jonka he ylpeinä esittelivät vanhemmilleen. Eräs nokkela nuori oli tehnyt haavekartan vanhemmalleen. Tässä oli hyvä hetki kuvittaa vanhemmalle hänen unelmansa.

Rastilla olisi pitänyt olla varattuna enemmän yhteistä aikaa unelmien esittelylle ja siitä syntyvälle keskustelulle. Toivottavasti kuitenkin unelmointi antoi nuorelle siivet kohti unelmaansa tai ainakin siivet unelmien synnyttämälle dialogille huoltajansa kanssa.

7.5 Rasti 3: Hyvinvointi

Tällä rastilla ovat kouluterveydenhoitaja sekä kuraattori. Rastin tarkoituksena olisi tuoda esiin nuorten terveystutkimuksen tuloksia ja keskustella niistä. Tämä kysely kertoo vanhemmille nuorten hyvinvoinnin tason ja mitkä asiat tarvitsevat esille noston ja huomiota.

”Kouluterveyskysely kerää tietoa nuorten elinoloista, kouluoloista, koetusta terveydestä, terveystottumuksista sekä opiskeluhuollosta. Kouluterveyskyselyn tulokset tukevat nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi tehtävää työtä oppilaitoksissa ja kunnissa. Kyselyyn vastaa noin 200 000 peruskoulujen 8. ja 9. luokkien oppilasta sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijaa joka toinen vuosi. Vertai-

lu-kelpoisia tietoja on kerätty peruskouluissa vuodesta 1996, lukioissa vuodesta 1999 ja ammatillisissa oppilaitoksissa vuodesta 2008 alkaen.” (Ter-veyden- ja hyvinvoinnin laitos.)

Tällä kertaa rastilla kuraattori kyseli minkä verran vanhemmilla ja nuorilla oli tietoa nuorten tukipalveluista kunnassa. Lisäksi hän kertoi vanhemmille saatavilla olevista palveluista ja esitteli oppilashuollon henkilökunnan, joihin ottaa tarvittaessa yhteyttä.

7.5.1 Havainnot

Yleisesti on vallalla käsitys, että oppilashuollon kanssa ollaan tai joudutaan olemaan yhteydessä vasta kun asiat ovat huonosti tai ongelmia ilmenee. Tämän rastin avulla annettiin oppilashuollolle kasvot ja täten madallettiin kynnystä ja rohkaistiin ottamaan asiat ammattilaisten kanssa puheeksi varhaisessa vaiheessa. Näin toiminta auttaa jatkossakin työskentelemään ennalta ehkäisevästi.

8 ARVIOINTI JA POHDINTA

Monesti ongelmana on se, että vanhemmat tai huoltajat joiden tukea eniten tarvittaisiin nuoren koulupolun sujumiseksi, ovat usein syystä tai toisesta passiivisia toimimaan koulun kanssa yhteistoiminnassa. Syitä saattaa olla häpeä, huonommuuden tunne tai pelko. Vanhemmat saattavat kokea epäonnistuneensa vanhempina tai heillä itsellään voi olla henkilökohtaisia ongelmia omassa elämässään tai terveydessään. Näistä syistä olisi tärkeää saada kontakti nuoren kotijoukkoihin ennen kuin asiat paisuvat ongelmiksi. Tässä voisi keinona olla positiivinen palaute ja yhteydenotto esimerkiksi Wilman, sähköisen reissuvihkon kautta. Kun vanhemmat saisivat nuorestaan säännöllisesti positiivistakin palautetta, olisi sen negatiivisenkin palautteen vastaanotto helpompaa.

Lapsen tai nuoren muilta saama palaute, sekä varhaisina kouluvuosina, että myöhemminkin hänen opiskeluaikanaan on kuin peili, jonka avulla hän arvioi omaa onnistumistaan asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Arvioinnin kohteena ei ole ainoastaan tietty opintosuoritus vaan myös tulevat opiskelu- ja toimintamahdollisuudet.

Palautteen merkitys kasvaa nuorten kanssa toimittaessa, palaute on mahdollisuuksien suuntaaja, koska lapset ja nuoret ovat erilaisissa tilanteissa usein ensimmäistä kertaa. Vanhempainillan aikana havaittiin, että suuremmalla osalla osallistujista palautteen antaminen nuorelle oli tavanomaista, mutta osalle se oli haasteellista. Rasteille valitut tehtävät osoittivat palautteen antamisen tärkeyden ja tukivat palautteen antamista. Nämä kohtaamiset muodostuvat herkästi suodattimiksi, joiden läpi he tarkastelevat asioita myös myöhemmin elämässään. Erityisesti tilanteet, joihin liittyy voimakkaita tunnekokemuksia, kuten iloa, pettymystä ja häpeää, jäävät mieleen. Tällaiset kokemukset ja tunteet voivat vaikuttaa yksilön toimintaan vielä vuosienkin päästä vastaavissa tilanteissa. Aikuisen tehtävä

on toimia lapselle tai nuorelle peilinä, josta he näkevät, mitä ja millaisia he ovat ja mitä heistä voi tulla. Myös heikko itsetunto on oppimisen tulosta, siihen vaikuttaa se, millaista palautetta lapsi tai nuori saa ympäristöltään ja miten hän kokee pystyvänsä vastaamaan ympäristön odotuksiin.

Haasteeksi neljännen askelman pilotointi-illasta, jäi osallistujamäärä, vajaa puolet 76 yhdeksäsluokkalaisesta osallistuivat iltaan. Muutama nuori osallistui ilman aikuista. He saivat ominaisuuksien käsi rastilla käydä dialogia tutun opettajan kanssa ja saivat palautteen häneltä.

Osallistujamäärä haasteeseen voi auttaa, että toiminnallinen vanhempainilta tulee tutuksi askelma askelmalta ja siten se voi houkutella jatkossa enemmän huoltajia saapumaan paikalle. Toisena ratkaisuna tähän pulmaan voi olla, että vanhempainilta järjestettäisiin lauantai koulupäivänä, jolloin oppilaat saisivat siitä kertyneet tunnit vapaina ja monella huoltajallakin olisi paremmin aikaa osallistua.

Askelmaillan ajankohdan valinta syksyksi oli perusteltua työkokemuksen pohjalta, jossa ollaan päästy seuraamaan missä vaiheessa nuoret motivoituvat pohtimaan tulevaisuuttaan peruskoulun jälkeen. Usein nuoret myös ”heräävät” yläkoulun viime metreillä korottamaan numeroitaan, jotta tie mieluiseseen opiskelupaikkaan aukeaisi.

Opinnäytetyön tavoitteet toteutuivat. Asian ytimeen pääsyä helpotti monipuolinen työkokemus, sekä omat roolit nuorten vanhempina. Yhteistyö moniammatillisen tiimin kanssa oli joustavaa ja miellyttävää, puhuttiin samaa kieltä ja oltiin koko ajan ns. samalla sivulla työn tavoitteista. Koettiin tärkeänä ja positiivisena asiana tehdä työ konkreettiseen tarpeeseen ja saatiin käyttää kerääntynyttä tietoa ja taitoa. Vuoropuhelu parin kanssa opinnäytetyöprosessin aikana antoi lisää tietoa ja laajensi omaa näkökulmaa aiheesta.

Lähtökohta vanhempainillan suunnitteluvaiheessa oli aikaisemmista askelmista saadun kokemusten ja tiedon soveltaminen neljänteen askelmaan, jotta kokonaisuudesta tulisi toimiva jatkumo. Koko prosessin ajan oli pidettävä kiinni ajatuksesta, että tuote tehdään muille työkaluksi. Oli siis pohdittava miten tehdä tuote nimeämättä ketään tehtäviin tai liian pikkutarkasti määritellä mitä ja miten tehdään. Tuli ottaa huomioon, että askelmaa voidaan tulla käyttämään eri kouluissa, joissa on erilaiset nuoret ja huoltajat sekä vetäjät. Myös tuen tarpeet ja nuorisotyön painopisteet ovat omanlaisensa joka koulussa.

Koettiin, että rasteille löydettiin oikeat painopisteet ja myös yhteistyökumppanit pitivät rasteja toimivina. Rastien tehtävät tukivat opinnäytetyön punaista lankaa ja tavoitteita: vanhemmuuden tukemista ja dialogiin pääsyä ja tämän myötä syrjäytymisen ehkäisyä.

Opinnäytetyön tekeminen parityönä on ollut antoisaa ja opettavaista. Yhdessä tekeminen rikastutti oppimisprosessia ja työkokemus toi erilaisia näkökulmia työhön. Yhteistyö on selkeyttänyt nivelvaiheen haasteita. Toi-

vottavaa on tuotteen tuovan tietoa ja ymmärrystä, nuorten hyvinvoinnin tarpeista kaikille nuorten elämään vaikuttaville henkilöille.

Kiinnostus nuorten hyvinvointia ja sen tukemista kohtaan ovat olleet lähtökohtana opinnäytetyön tekijöille. Teoria aineistoa kirjoitettiin itsenäisesti ja teksti muokattiin yhdessä. Yhteistyö sujui hyvin ja yhdessä työstäminen on ollut helppoa lyhyen välimatkan vuoksi. Haasteeksi on välillä noussut aikataulujen yhteen sovittaminen. Opinnäytetyön tekeminen parityönä tuntui luontevalta, sillä erilaisia ammatillisia näkökulmia ja omia vahvuuksia, on päästy hyödyntämään tässä työssä. Molempien vahvuusalueet täydentävät toisiaan.

Prosessi opetti, että hyvä suunnittelu on tärkeää ja siitä huolimatta voi viivästyksiä ja yllätyksiä tulla. Opiskelu töiden ja perheen ohella on ollut haastavaa ja pirstaleista. Prosessi on ollut pitkä, mutta mielenkiintoinen. Prosessin pidempi työstäminen on mahdollistanut aiheen syvällisemmän pohdinnan ja laajentanut näkökulmia, joita on päästy hyödyntämään työelämässäkin.

Työn aiheen ajankohtaisuus oli helppo todeta, koska yhteiskunnallisesti nuorten hyvinvointi on ollut säännöllisesti esillä mediassa, muun muassa syrjäytymisen ehkäisy ja nuorisotakuu. Tästä syystä työn teoreettinen osuus oli vaarassa rönsyillä, mutta käyty dialogi auttoi pysymään suunnitelluissa teorioissa ja näkökulmissa.

Jatkotutkimuksen aiheita voisivat olla esimerkiksi onko askelma antanut tukea vuorovaikutussuhteeseen? Onko askelmatyöskentely helpottanut nuorta löytämään oman näköisen opintopolkunsa? Ja näkykö se opiskelu motivaationa toisella asteella?

Kiitokset Janakkalan moniammatilliselle tiimille sekä nuorille, jotka mahdollistivat tämän opinnäytetyön tekemisen sekä työn tekijöille antoisan oppimismatkan!

LÄHTEET

- Aaltonen, K. (toim.) 2011. Nuorten hyvinvointi ja monialainen yhteistyö. Helsinki: Tietosanoma.
- Airaksinen, R. & Karkkulainen, M. 2012. Draamakka. Helsinki: Draamatyö.
- Ehdotukset syrjäytymisen vastaisista toimista. 1999. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Työryhmämuistioita 7. Helsinki.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1996. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Harju, K. 1999. Valmiina muutokseen – aarrekartan avulla kohti uutta. Helsinki: WSOY.
- Hirsijärvi, S., & Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13., osin uud. p. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hyvönen, K. Roolipierros ja aarrekartta: välineitä itsetuntemukseen ja motivointiin perusopetuksessa. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jamk-1208776407-8>
- Kalliopuska, M. 1995. Sosiaaliset taidot. Helsinki: Edita.
- Katainen, T. 2005. Runo kohtaamisesta. Teoksessa Heikkinen, M. (toim.) OVI – Oppimisen Välineet Itsenäistyneen. Raportti OVI-oppimiskuntoutusmallin kehittämisestä Lahdessa. HAMK Ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisuja 3/2005.
- Koskinen, T. 2005. Saattaen omille teilleen. Kokemuksia siirtymätyökentelyn haasteista ja mahdollisuuksista. HAMK Ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisuja 6/2005.
- Kurki, L., Nivala, E. & Sipilä-Lähdekorpi, P. 2006. Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Finn Lectura.
- Kuronen, I. 2010. Peruskoulusta elämäkouluun. Ammatillisesta koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten tarinoita peruskoulusuhteesta ja elämäkulusta peruskoulun jälkeen. Jyväskylän yliopiston tutkimuksia 26. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, pdf-tiedosto. Viitattu 16.2.2015. Saatavissa: https://ktl.jyu.fi/img/portal/17787/Tutkimuksia_26_netti.pdf
- Kuure, T., Tarvainen, T., Pelto-Huikko, A. & Säkjärvi, M. 2008. ”Kaikki kymmenen tikkua laudalla!” Onnistuvat Opit –juurruttamishankkeen lopuraportti. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Helsinki.

Kuure, T. (toim.) 2001. Aikuistumisen pullonkaulat. Nuorisotutkimusverkosto / nuorisoasiain neuvottelukunta / Stakes. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 16 / Nuoran julkaisuja 19. Helsinki.

Lahtinen, M. & Aaltonen, K. (toim.) 2011. Nuorten hyvinvointi monialainen yhteistyö. Helsinki: Tietosanoma.

Linna, M., Blom, H., Hirvola, M. & Olenius, T. 2005. Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen kehittämistyö-ryhmän muistio. Julkaistu 16-11-2005. Julkaisusarja Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:33. Viitattu 21.1.2015. Saatavissa: http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2005/perusopetuksen_ja_toisen_asteen_koulutuksen_nivelvaiheen_kehitta

Mattila, K. 2007. Arvostava kohtaaminen: arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Martela, F. & Järvilehto, L. 2012. Ammattiosaajan hyvä elämä. Pori: Ehyt.

Niemi, P. 2013. Resuinen ja rikas. Hämeenlinna: Päivä Osakeyhtiö.

Nuorisolaki. Viitattu 1.9.2014. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>

Nuorten Noste – Osallisuus Tuo Elinvoimaa. 2002. Viitattu 1.9.2014. Saatavissa: http://www.edu.fi/download/121337_lammin_askelmat_koulutusohjelma.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013. Koulutustakuu. Viitattu 25.11.2015. Saatavissa: <http://www.koulutustakuu.fi/>

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. Viitattu 1.9.2014. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20131287>

Pirttiniemi, J. & Päivänsalo, P. (toim.) 2001. Opetushallitus moniste perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen nivelvaiheen kehittäminen. Viitattu 29.12.2014. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/49204_perusopetuksen_ja_ammattillisen_koulutuksen_nivelvaiheen_kehittaminen.pdf

Ruohotie, P. 1998. Motivaatio, tahto ja oppiminen. Helsinki: Edita.

Siljander, P & Ulvinen, V-M. 1996. Syrjäytymisestä selviytymiseen - vaikeuksien kautta elämänhallintaan. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opetusmonisteita ja selosteita 66.

Silkelä, R. 2004. Tutkiva opettajankoulutus – taitava opettaja. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.

Terveys- ja hyvinvoinnin laitos. 2015. Kouluterveyskysely. Viitattu 25.9.2014. Saatavissa:

<https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely>

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2013. Nuorisotakuu. Viitattu 25.9.2014. Saatavissa:

<http://www.nuorisotakuu.fi/nuorisotakuu/info>

Varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja jatko-opintojen nivelvaiheet. Viitattu 10.4.2014. Saatavissa:

http://www.kauhava.fi/files/5148/niveles_2011.pdf.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus.

Wihersaari, J. 2010. Kohtaaminen – opettajuuden ydin? Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

OMINAISUUKSIEN KÄSI

Taustaa

Tony Henkilökemia. Yhteistyö erilaisten ihmisten välillä –kirja toimii ominaisuuksien käden kehittämisessä yhtenä lähteenä. Yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa ongelmat perustuvat usein temperamentitason kohtaamiin, joita ei ymmärretä eikä ajoissa hoideta kuten mm. työnkuvaan, työnjakoon, valtataisteluun tai henkilökohtaiseen stressin liittyvät tekijät. Luokitteluja ei tule ottaa kovin vakavasti ja kirjaimellisesti. Väriyypittely on apukeino ymmärtää erilaisuutta, sitä ei saa eikä tule käyttää toisen ihmisen leimaamiseen. Temperamentti on vain yksi ulottuvuus persoonallisuudessa. Värien ja muiden luokittelujen tarkoitus on toimia ajatusten herättäjinä ja suuntaa antavina oivalluksina esimerkiksi tilanteessa, jossa vuorovaikutus ei toimi. ”puhtaita” perustyyppejä löytyy harvoin, meissä kaikissa on eri ”värien” sekoitus. Yritä tunnistaa perusvärisi, se auttaa sinua näkemään itsesi siinä valossa kuin muut sinut jo näkevät. Vähiten tuttu väri itsessäsi edustaa niitä piirteitä, joita on vaikeinta kestää toisessa.

Tarvikkeet:

paperia, liimaa, kynät

Toiminnan kulku:

piirrä kahdelle A4-paperille nuoren käden ääri viivat. kirjoita nimesi pähkinä yläreunaan, lisää alareunaan myös päiväys.
mieti sanoja, ominaisuuksia tai vahvuuksia jotka kuvaavat sinua/nuorta.
kirjoita jokaiseen sormeen yksi ominaisuus/sana.

Kun kädet ovat valmiina, nuori ja vanhempi näyttävät kädet ja kertovat miksi valitsivat minkäkin ominaisuuden.

Kotiin viedään kädet ja ne voi laittaa esille muistuttamaan vahvuuksista ja palautteesta jonka on saanut aikuiselta.

AARREKARTTA (draamakka)

Alustus vetäjälle

Aarrekartassa laaditaan kartongille erilaisista lehdistä kuvia ja liimaten yksilön unelma tai visio tulevaisuudesta. Väitetään että unelma, jonka yksilö tekee näkyväksi paperille, toteutuu paremmin kuin unelma, josta vain saa haaveillaan. Unelman katsominen opettaa laatijalle jotakin hänestä itsestään. Kartongille laadittu kuva laitetaan

Aarrekartta rakennetaan omista unelmista. Aarrekarttatyöskentelyssä on kyse todellisten esille ja siihen palataan aika ajoin, jolloin se vahvistaa unelman toteutumista aarteiden, omien unelmien etsimisestä, ei muiden sanelemien asioiden toteuttamisesta. Tätä on hyvä korostaa jotta osallistujat oikeasti pohtisivat, mikä on heidän oma unelmansa ja mikä taas sellainen unelma, jota muut otaksuvat yksilön unelmoivan.

Aarrekarttaa tehdessä tulee valita sellaisia kuvia jotka puhuttelevat itseään. Kartan ei tarvitse aueta kellekään muulle, eikä miellyttää ketään muuta. Tärkeää on että myös minä-muotoinen ajattelu: nämä asiat ovat tulossa minulle

Valmistelut

Eri värisiä kartonkeja naistenlehtiä, mainoksia, kuvia, liimaa, sakset, tussit ja värikynät.

Toiminnan kulku

Kerro nuorille, mikä on rastin tarkoitus ja mistä aarrekartasta on kysymys. Aloituksen sopii lause, joka pohjautuu Martin Luther Kingin ”I have a dream”-klassikoksi jääneeseen puheeseen.

Varsinaisen aarrekarttatyöskentelyn ajaksi kannattaa jotain melodista musiikkia, mielellään instrumentaalista. Musiikki ei kuitenkaan ole välttämätön. Pyydä nuoria valitsemaan omien unelmiensa aarrekartalle sopivan väriin kartonki ja valitsemaan aikakauslehdistä kuvia asioista, joita haluaisi tehdä tai joita toivoisi tapahtuvan itselleen. Kehota nuoria joko leikkaamaan tai repimään valitsemansa kuvat ja liimaamaan ne kartongille mieleiseensä järjestykseen. Kartongille annetaan nimi esim. Elsan aarrekartta tai se nimetään sisällön mukaan.

Huoltajien tullessa pyydä nuoria kertomaan omasta aarrekartasta heidän aikuisilleen

Pyydä nuoria kirjoittamaan aarrekarttaan tekopäiväys.

Jokainen saa aarrekartan mukaan kotiin ja kotona se on hyvä asettaa esille näkyvälle paikalle, jotta se muistuttaa unelmasta.

Tehtävää kerrottaessa on hyvä korostaa sitä että unelma voi olla ihan arkipäiväinen, pieni tai suuri, jokainen unelma on saman arvoinen.

Työskentelyn aikana voi jutella unelmistaan ja haaveista, ohjaaja kiertelee ja voi kysellä missä vaiheessa on, ohjeistusta tekemiseen ei saa antaa, jokainen saa tehdä työstä juuri oman näköisensä.

Työtä esitellessä on hyvä kertoa että, esittelijä kertoo sen minkä haluaa työstään.